

52. Torstaina 23 päivänä huhtikuuta 1998

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys laiksi viranomais-
ten toiminnan julkisuudesta ja siihen liitty-
viksi laeiksi 2084

Hallituksen esitys 30/1998 vp

2) Lakialoite laiksi siviilipalveluslain
3 §:n muuttamisesta 2096

Lakialoite 14/1998 vp (Outi Siimes /kok)

3) Lakialoite laiksi tieliikennelain 89 §:n
muuttamisesta 2107

Lakialoite 16/1998 vp (Pekka Kuosma-
nen /kok)

Toinen käsittely

4) Hallituksen esitys laiksi potilaan ase-
masta ja oikeuksista annetun lain muutta-
misesta 2112

Hallituksen esitys 19/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 6/
1998 vp

Mietintöjen pöydällepano

5) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain
muuttamisesta 2114

Hallituksen esitys 23/1998 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 2/1998 vp

6) Hallituksen esitys laiksi merimiesten
vuosilomalain muuttamisesta 2114

Hallituksen esitys 36/1998 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 2/1998 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toi-
nen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Aal-
tonen, Aho, Ala-Harja, Alho, Aula, Aura, Bryg-
gare, Dromberg, Elo, Enestam, Holopainen,
Huttu-Juntunen, Håkämies, Immonen, Isohoo-
kana-Asunmaa, Jansson, Jäätteenmäki, Kalli,
Kalliomäki, Kanerva S., Karhunen, Karjalai-
nen, Kautto, Kemppainen, Kiljunen, Koistinen,
Komi, Korkeaoja, Koskinen Jari, Koskinen M.,
Kurola, Laakso, Lapintie, Lapiolahti, Lax, Lep-
pänen P., Liikkanen, Lindqvist, Luhtanen, Löf,
Manninen, Markkula-Kivisilta, Metsämäki,
Mähönen, Mölsä, Mönkäre, Niinistö, Norrback,
Pehkonen, Penttilä, Pietikäinen M., Pietikäinen
S., Puisto, Pulliainen, Rajamäki, Rask, Raura-
mo, Roos, Rosendahl, Saarnio, Taina, Tarkka,
Tiuri, Uotila, Vehkaoja, Vehviläinen, Viitamies
ja Viitanen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edusta-
jat Penttilä, Aho, Alho, Bryggare ja Pehkonen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tätä päivästä virkatehtävien perusteella edus-
tajat Aura, Enestam, Huttu-Juntunen, Kallio-
mäki, Norrback ja Taina sekä muun syyn perus-
teella edustajat M. Koskinen, Lax, Liikkanen,

Manninen, Puisto, Tarkka, Vehviläinen ja Viitanen sekä

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Kiljunen, Mönkäre, Niinistö ja Törnqvist sekä muun syyn perusteella edustajat Häkämies ja Lapintie.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 30/1998 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Oikeusministeri Järventausta: Arvoisa rouva puhemies! Kansanvaltaiselle perusteelle rakentuva yhteiskunta nojautuu ihmisten mahdollisuuksiin vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Tämä edellyttää kansalaisten ja heitä edustavien yhteisöjen mahdollisuutta saada luotettavaa tietoa julkista valtaa käyttävien elinten toiminnasta, yhteiskuntaoloista ja julkisen vallan toimien vaikutuksesta niihin.

Käsillä oleva julkisuuslainsäädännön kokonaisuudistuksen ydinsisältönä on hallinnon julkisuutta kehittämällä parantaa ihmisten todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Lailla viranomaisten toiminnan julkisuudesta toteutetaan Hallitusmuodon 10 §:n 2 momentin mukaista oikeutta saada tieto viranomaisten asiakirjoista. Uusi laki korvaisi vuonna 1951 säädetyin lain yleisten asiakirjojen julkisuudesta. Yli 120 eri laeissa olevaa salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta koskevaa säännöstä ehdotetaan kumottavaksi ja korvattavaksi yleisillä salassapitoperusteilla.

Keskeisiä ehdotuksia ovat ensiksikin valmistelun julkisuuden lisääminen. Uudistuksella lisättäisiin päätöksenteon valmistelun julkisuutta. Tässä tarkoituksessa ehdotetaan julkisuuden alkamisajankohdan nykyistä tarkempaa määrittelyä eri tilanteissa sekä viranomaisille velvollisuutta antaa tietoja yleisesti merkityksellisistä keskeneräisistä asioista, kuten lainvalmisteluhankkeista.

Hallituksen esitykseen sisältyvät ehdotukset merkitsevät konkreettisesti muun muassa sitä, että valmisteluun liittyvät erilaiset tutkimukset, tilastot ja selvitykset tulisivat julkisiksi heti, kun ne ovat valmiit käyttötarkoitukseensa. Viranomaisen asiakirjan julkiseksitulon määrittely merkitsisi, että viranomaisen toiselle viranomaiselle tekemät esitykset ja aloitteet sekä niiden valmisteluaineisto tulisivat yleensä julkisiksi heti, kun esitykset ja aloitteet on allekirjoitettu. Ehdotus merkitsisi parannusta nykytilanteeseen myös sen vuoksi, että päätöksenteon valmisteluasiakirjat tulisivat, toisin kuin nykyisin, julkisiksi pääsäännön mukaan kaikilta osin, kun asia on päätetty.

Myös valtion talousarvion valmistelun julkisuus lisääntyisi. Esityksen mukaan valtion talousarviota koskevat ehdotukset tulisivat julkisiksi, kun valtiovarainministeriön ensimmäinen kannanotto ministeriöiden ehdotuksiin on allekirjoitettu. Nykyisin valtion budjettiesitys tulee julkiseksi, kun se on annettu eduskunnalle.

Toinen tärkeä alue, johon lailla puututaan, on viranomaisille säädettävä velvollisuus edistää tiedonsaantia ja hyvää tiedonhallintatapaa. Laissa säädettäisiin viranomaisten velvollisuuksista edistää tiedonsaantioikeuksien toteuttamista. Viranomaisten olisi pidettävä yllä luetteloita julkisista asiakirjoista sekä järjestettävä asianmukainen palvelu muun muassa sisäisen työn ja ohjeiden avulla. Tiedonsaantia olisi toteutettava tiedotustoiminnan avulla sekä tuottamalla julkaisuja, tilastoja ja päätösrekistereitä yleiseen käyttöön. Viranomaisten olisi huolehdittava myös tietojen helposta saatavuudesta yleisten kirjastojen ja yleisten tietoverkkojen avulla.

Julkisuutta voidaan hallitusmuodon mukaan rajoittaa vain välttämättömistä syistä lailla. Laikin viranomaisten asiakirjojen julkisuudesta sisällytettäisiin yleisimmät salassapitoperusteet. Tämä puolestaan mahdollistaa eri lakeihin sisältyvien salassapitosäännösten kumoamisen, niin kuin jo totesin. Voimassa olevassa lainsäädännössä samojen etujen suojaamista tarkoittavat salassapitosäännökset voivat poiketa toisistaan, mikä on viranomaistoiminnassa vaikeuttanut yhtenäisen tulkintakäytännön muodostumista. Siten salassapitosääntelyn keskittäminen yleislakiin jo sellaisenaan luo edellytykset yhtenäiseen ja käytännön kautta konkreettisuutta saavaan salassapidon määrätymiseen.

Useisiin etenkin yleisen edun suojaamista koskeviin salassapitosäännöksiin ehdotetaan edellytystä, jonka mukaan salassapidon tarve ja ulottu-

vuus määräytyy niiden konkreettisten vaikutusten mukaan, joita tiedon antamisella asiakirjasta on. Lähtökohtana on siis, ettei salassapito saa olla laajempaa, kuin mikä on välttämätöntä kulloisenkin yleisen edun suojaamisen tarpeen vuoksi.

Menettely edellyttääkin nykyistä jäseny-neempää salassapidon määräytymistä yksittäis-tapauksissa. Esimerkiksi kaikki valtion turvalli-suutta koskevat asiakirjat eivät automaattisesti olisi salaisia. Tietoja näistäkin asiakirjoista voi-taisiin antaa, jollei se ilmeisestikään vaaranna valtion turvallisuutta. Vertailun vuoksi todetta-koon, että Ruotsin julkisuuslainsäädäntö on jo pitkään rakentunut vastaavan kaltaiselle säänte-lytavalle.

Ehdotukseen sisältyy myös uusia salassapito-perusteita muun muassa yksityiselämän suojan tehostamiseksi, todistajien suojelun ja turvajär-jestelyjen toteuttamiseksi samoin kuin tulo-, raha-, valuutta- ja finanssipolitiikan hoitamis-edellytysten sekä markkinoiden turvaamiseksi.

Esimerkiksi tulo-, raha-, valuutta- ja finanssi-politiikan osalta salassapito edellyttäisi kuiten-kin, ettei tiedon antaminen niistä vaarantaisi päätösten tai toimenpiteiden tarkoituksen toteu-tumisen tai vaikeuttaisi kyseisen politiikan hoita-mista. Tällaista edellytystä on syytä tulkita tiu-kasti, koska on lähdettävä siitä, että julkinen keskustelu on yleensä omiaan parantamaan myös talouspoliittisen päätöksenteon tasoa.

Ehdotetun yleislain säännökset selkeyttäisivät edelleen viranomaisten välisen tietojenvaihdon sääntelyä. Lakiin otettaisiin yleiset perusteet sa-lassa pidettävien tietojen luovuttamisesta toiselle viranomaiselle. Laki mahdollistaisi nykyistä laa-jemmin myös viranomaisten välisen henkilötie-tojen siirron käyttöyhteyden avulla.

Esitystä laadittaessa lähtökohtana on ollut, että laki tulisi voimaan noin puolen vuoden ku-luttua siitä, kun laki on hyväksytty. Lakiin ehdo-tetaan otettaviksi siirtymäsäännökset, jotka an-taisivat viranomaisille aikaa sopeutua velvoittei-siin. Tietojärjestelmien kuntoon saattamiselle annettaisiin viiden vuoden aika, mikä mahdollis-taisi tarvittavien muutosten ajoittamisen järjes-telmien tavanomaisen uudistamisen yhteyteen.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksellä py-ritään siis huolehtimaan kansalaisten vaikutus-mahdollisuuksien kannalta tärkeästä viran-omaistoiminnan julkisuudesta. Kuitenkin on sa-nottava, että paraskaan lainsäädäntö ei kuiten-kaan voi yksin taata saatikka korvata oikeita asenteita ja etiikkaa julkisessa vallankäytössä.

Tärkeätä on muun muassa se, että vallankäyttö on aina perusteltua ja että perustelut ovat avoi-mia ja selkeitä. Uskon, että uusi julkisuuslainsäa-däntö omalta osaltaan tukee julkisen vallankäy-tön yhä paremman etiikan saavuttamista.

Ed. W i d e r o o s : Fru talman! Föreliggande lagförslag om en totalrevidering av vår offentlig-hetslagstiftning hör till den här regeringens vikti-gaste. Det handlar om inte mindre än de yttersta grunderna för medborgarnas förtroende för att ett beslut bereds och fattas på opartisk bas och med ärliga avsikter. Längre fram finns också frågan om förtroendet för oss som politiker.

En fördomsfri diskussion om och riksdagsbe-handling av regeringens förslag innebär med andra ord en efterlängtat möjlighet för oss här att skaka av oss en del av det omtalade politiker-föraktet. Det vore alltså bra om eventuella tviste-frågor under riksdagsbehandlingen skulle leda till debatt också utanför huset.

För svenska riksdagsgruppen och svenska folkpartiet har offentlighetsprincipen under så-väl rörelsens som vårt lands hela historia haft en specialställning bland omhuldade ideal och tradi-tioner. Den har varit ett av de mest konkreta bevisen på vår hemvist i den nordiska kulturkret-sen och ett oersättligt redskap för byggandet av vårt öppna rättssamhälle, inklusive tryggheten av båda språkgruppernas rättigheter.

Ett tecken på detta är att det nu aktuella lag-förslaget på många punkter haft den svenska lagstiftningen som förebild.

Det var också bakgrunden till att en utvidgad offentlighet var ett tröskelkriterium för oss vad gäller en lyckad EU-regeringskonferens. Vår grupp efterlyste flera gånger en ännu högre profil från finländskt håll. De slutliga formuleringar som skrevs in i Amsterdamfördraget är inte fullt tillfredsställande, men som ett steg på vägen mot våra egna principer acceptabla.

Hallituksen esityksessä tärkein uudistus peri-aatteellisella tasolla on se, että julkisuus ulote-taan viranomaisten toimintaan yleensä, kun taas voimassa oleva lainsäädäntö on vahvasti suun-tautunut asiakirjajulkisuuteen. Kysymys on siis myös velvollisuudesta antaa tietoja myös silloin, kun asiakirjoja ei vielä ole olemassa ja näin muo-doin kyse on myös velvollisuudesta järjestää toi-minta ja dokumentaatio siten, että tietojen anta-minen käytännössä on mahdollista.

Erityisesti viimeksi mainittu on suurempi ky-symys kuin mitä yleisesti otaksutaan. Useimmilla

viranomaistahoilla on edessä aikamoinen muutos, mitä tulee tietojen käsittelyyn ja hallintaan siten, että ne ovat lain määräämässä laajuudessa saatavilla. Esitetty siirtymäaika on tarpeen.

Huomattava on myös, että laki koskee kaikkea sitä toimintaa, jota julkinen valta suorittaa tai antaa toiselle suoritettavaksi. Tämä on tärkeää todeta ei vähiten siksi, että niin sanottujen ostopalvelujen käyttö lisääntyy koko ajan.

Tätä taustaa vasten suhtautui maamme suurin päivälehti hämmästyttävän kriittisesti lakiesityksen merkitykseen lakiesityksen antamisen yhteydessä. Lehti puuttui muun muassa, myönnettäköön, jättäjäismäiseen 24 §:ään, joka käsittelee salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja, ja muihin lakiin sisältyviin julkisuusrajoituksiin.

Lehdessä ei kuitenkaan ole aivan ymmärretty uuden lain keskeistä sisältöä. Sehän lähtee siitä, että samanaikaisesti, kun julkisuutta laajennetaan ja aikaisemmin hajanaisia sääntöjä ja periaatteita kootaan yhteen, pyritään mahdollisimman tyhjentävästi saman lain puitteissa säätämään myös rajoituksista. Salassa pidettävien asiakirjojen pitkän luettelon tarkoitus on siis muun muassa minimoida ennalta arvaamattomien tapausten määrä.

Esitys pyrkii itse asiassa vähentämään ei lisäämään viranomaisten harkintaoikeutta asiakirjan luovuttamisen suhteen. Virkamiehen on myös annettava asiakirjoja, jotka koskevat ajankohittaisia suunnitelmia ja lainsäädäntöhankkeita, joilla on yleistä merkitystä, esimerkiksi asian käsittelyvaiheesta, mutta myös ajankohtaisista vaihtoehdoista. On myös huomattava, että salassa pidettävien asiakirjojen pitkä luettelo useimmilta kohdiltaan sisältää myös säännöksen, että viranomaisen on annettava asiakirja, jos on ilmeistä, että se ei vahingoita sitä etua, jota salassapidolla halutaan suojella.

Pääkirjoituskomentissa haluttiin ehkä tuoda esille se, että lain soveltamiseen on kiinnitettävä kaikki mahdollinen huomio, jotta se toimisi tarkoitettulla tavalla. Mutta se on toinen asia kuin se, että laki ei sinänsä olisi edistyskellinen.

En viktig utgångspunkt är naturligtvis också att offentlighetsprincipen inte innebär och inte kan innebära en absolut rätt att ta del av en handling. Men just därför är tydligare sekretessgrunder och krav på att sekretess alltid skall grunda sig på lag viktiga för att själva offentlighetsprincipen skall fungera så bra som möjligt.

Vill man ändå ur 24 § plocka någon punkt som säkert blir föremål för diskussion i utskottet är 11

punkten om bl.a. inkomst- och finanspolitikens säkert en. I motiveringarna talas bl.a. om "reformer och beskattningsförändringar" som i anslutning till inkomstpolitiska lösningar har genomförts av staten. Här kan nog anläggas kritik för överdriven omtanke om korporatismens välmående. För att regeringen på bästa sätt skall kunna hävda sin roll som aktiv part kan offentlighet kring regeringens "erbjudanden" tvärtom behövas.

Säkert kommer också tryggheten av regeringens egna verksamhetsmöjligheter att diskuteras, t.ex. i samband med definitionen av myndighet i 4 §. Mera självständiga kommittéer o.dyl. är myndigheter, däremot inte alla tjänstemannagrupper eller t.ex. regeringens aftonskola.

Virkamies ei myöskään ole velvollinen antamaan luonnosta tai hahmotelmaa tulevasta asiakirjasta, ei myöskään henkilökohtaisia muistiinpanoja, ainakaan ennen kuin asiakirja on toimitettu päätöksentekijälle. Viimeksi mainittua asiaa sivuttiin valmisteltaessa esitystä hallitusmuodoksi, joka nyt on eduskuntakäsittelyssä. Käsittelyn aikana tuli eräässä vaiheessa ajankohittaiseksi ottaa mukaan pykälä kansanedustajien laajennetusta oikeudesta saada tietoja asiakirjoista. Ehdotus kaatui, kuten tunnettua, mikä ei täysin tyydyttänyt ryhmäämme. Nyt voidaan todeta, että yksittäisten kansanedustajien oikeutta luonnollisesti laajennetaan samassa suhteessa kuin muiden kansalaisten. Se ei kuitenkaan sulje pois sitä, että valiokuntakäsittelyn yhteydessä käydään uusi keskustelu kysymyksestä etenkin, kun nyt on mahdollisuus peilata sitä hallitusmuotoa vastaan.

Ministeriöiden budjettiesitysten julkistaminen on jo herättänyt keskustelua. Esitys lähtee siis siitä, että budjettiesitykset olisivat julkisia aikaisemmin kuin nyt, siis sitten kun valtiovarainministeriö on antanut vastauksensa. Todellinen ero nykyhetkeen ei ole kovin suuri. Sen tietävät kaikki, jotka ovat seuranneet budjetin käsittelyä julkisuudessa. Tietoja vuotaa jo nyt "tyydyttävästi" ja tämä mahdollistaa poliittisen pelin budjetin yhteydessä.

Arvoisa puhemies! Moni muukin kohta tulee varmasti herättämään keskustelua. On vielä mainittava yksi kohta. Tasavallan presidentin kansliapäällikkö karsittiin aivan loppumetreillä pois siitä luettelosta, jossa mainittiin ne korkeat viranhaltijat, joiden niin kutsutut sopimuspalikat kokonaisuudessaan olisivat julkisia. Tästä ei todellakaan heru korkeita tyyli pisteitä. Olisi

luullut, että se julkisuus ja vuoropuhelu, mikä kansliaa viime vuosina on leimannut, olisi estänyt tällaisen operaation. Eduskunnan on vakavasti harkittava palaamista aikaisempaan ehdotukseen.

Ed. Penttilä merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a r p i o : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi on tervetullut uudistus. Korvataanhan tällä vuonna 51 annettu laki yleisten asiakirjojen julkisuudesta. Samoin se aikaansaa tarkennuksia yli sataan muuhun lakiin. Nykyinen julkisuuslakihan on todellisuudessa huomattavasti aikaisempaa perua kuin vuodelta 1951 annettu, sillä todellisuudessa julkisuuslain hahmotteli ja teki jo 1930-luvulla K. J. Ståhlberg. Sota-ajan tapahtumat keskeyttivät työn niin, että vasta runsas 10 vuotta myöhemmin tämä laki sitten annettiin, mutta kuitenkin Ståhlbergin työn pohjalta. Sitä lakia nyt on noudatettu aivan näihin päiviin saakka pääosiltaan. Todettakoon, että K. J. Ståhlberg kirjoitti oman esityksensä käsin. Sen ovat jälkipolvet voineet todeta.

On siis aivan ymmärrettävää, että nykyisenä tietokoneaikakautena on syytä saattaa julkisuuslainsäädäntö ajan tasalle, koska Ståhlbergin aikana asiakirja tarkoitti vain paperia eikä tallenteista silloin ollut tietoakaan. Hallituksen esitys pyrkiikin lisäämään viranomaisten toiminnan avoimuutta ja valmistelun julkisuutta sekä tehostamaan julkisuusperiaatteen toteuttamista eri tehtävien hoidossa. Voidaanhan pitää keskeisenä periaatteena ja kansalaisten perusoikeutena sitä, että viranomaisten toiminnasta saadaan tietoa.

Periaatteellinen muutos alkuperäiseen ideologiaan on nyt se, että alun perin viranomaisten asiakirjat olivat julkisia vasta sitten, kun ne olivat valmistuneet. Nyt taas ehdotetaan, että viranomaisten asiakirjojen julkiseksi tulon ajankohta määritellään nykyistä tarkemmin ja että viranomaisille säädetään velvollisuus antaa tietoja valmisteilla olevasta lainsäädännöstä ja muista merkittävistä valmisteilla olevista asioista.

Asialla on tietysti hyvät puolensa, mutta yksiselitteinen viranomaisten toiminnan julkisuus kaikissa tapauksissa ei ole. Ehdotuksessahan on lähtökohtana se, että toimikuntien ja työryhmien ehdotukset tulevat julkisiksi valmistuttuaan,

mikä saattaa olla kiusallista virkamiesten kannalta, mikäli mietinnössä työryhmän kannanotot poikkeavat paljon toisistaan eivätkä ehdotukset välttämättä ole vielä lopullisia. Mutta asiakirjan julkiseksi tulo on ainakin kiitollista kansalaisten kannalta, puhumattakaan julkisista tiedotusvälineistä.

Tämä pätee myös valtion talousarvion julkistamiseen, kun esityksessä lähdetään nyt siitä, että se tulee julkiseksi ajankohtana, kun valtiovarainministeriön ensimmäinen kannanotto ministeriehdotuksiin on allekirjoitettu. Myös valmisteluasiakirjat tulevat näin ollen julkisiksi nykyisestä käytännöstä poiketen kaikilta osin, kun asia on päätetty.

Arvoisa puhemies! Kun on päällisin puolin tutustunut hallituksen esitykseen, voi todeta, ettei kaikilta osin tapahdu kovinkaan paljon muutoksia nykyiseen lakiin verrattaessa muutoin kuin asian valmistelun suhteen. Näin ollen keskeisten asiakirjojen salassapitoperusteet säilyvät edelleen voimassa, kun puhutaan vaikka valtion turvallisuudesta tai suhteesta ulkovaltoihin. Samoin maanpuolustukselliset asiat voivat luonteensa mukaisesti olla salaisia.

Myös uusia salassapitoperusteita on lakiehdotuksessa, kuten todistajien suojelun ja turvajärjestelyjen toteuttamiseksi. Eli tulevaisuudessa on mahdollista todistajien antaa lausuntonsa nimettöminä suurissa rikostapauksissa, jotta heidän turvallisuutensa voidaan taata ja lausunto näin ollen yleensäkin saada. Toisaalta voidaan myös kysyä, mikä on tuomiton oikeusturva, jos hänen ei ole mahdollista saada kaikkia tuomioon liittyviä taustatietoja itselleen. Kuitenkin esitettävä muutos ja laajennus on mielestäni tarpeen.

Esityksessä on monia hyviä ja kannatettavia kohtia. Painotetaanhan siinä asianosaisjulkisuutta eli asianosaisten oikeutta saada tietoja oman asiansa käsittelyyn vaikuttavista ja vaikutaneista asiakirjoista riippumatta siitä, ovatko nämä asiakirjat muutoin julkisia. Käytännössä siinäkin tulee esimerkiksi lääninoikeuksille vaikeuksia lain soveltamisessa esimerkiksi päätettäessä sosiaalipuolen asioista, missä vaikka kuntien sosiaaliviranomaisten lastenhuoltoon liittyvät asiakirjat ja tiedot voivat olla hyvinkin luottamuksellisia.

Samoin ehdotettu uusi lainsäädäntö aikaansaa mielestäni parannuksia elinkeinoelämän suhteen. Nythän useasti valitetaan, että yrittäjä joutuu antamaan lukuisia erilaisia tietoja eri viranomaisille korvauksetta eikä niin sanottu yhden

luukun periaate vielä toimi. Nyt lähtökohtana olisi se, että samat tiedot olisivat useamman eri viranomaisen käytettävissä, mikä vähentää yrittäjien lomakkeiden täyttöö ja useaa samaa asiaa koskevaa tiedonantovelvollisuutta.

Arvoisa puhemies! Esitys selkeyttää ja yhtenäistää mielestäni salassapidon perusteita sekä tulee aikaansaamaan avoimuutta viranomaisten työskentelyyn ja entistä nopeampaa asioiden julkistamista eri töiden suhteen, mikä ainakin suurimmalle osalle kansalaisista on myönteinen asia puhumattakaan tiedotusvälineistä. Hyvää on myös se, että toiminnan julkisuutta koskevat asiat saadaan nyt yhteen ja samaan lakiin, mikä mahdollistaa yli 120:een eri lakiin ja asetukseen sisältyvien salassapitoa ja vaitiolovelvollisuutta koskevien säännösten kumoamisen.

Edustajat Aho ja Alho merkitään läsnä oleviksi.

Ed. T i u s a n e n : Rouva puhemies! Hallituksen esitys n:o 30 on todella oikean suuntainen, niin kuin täällä on todettu. Voi todeta, että mitä läpinäkyvämpää hallinto on, mitä julkisempaa se on, sen parempaa se myös on.

Tässä on koottu todella varsin monta lakia yhteen. Ongelmakenttiä löytyy nimenomaan elinkeinoelämän puolelta: finanssipolitiikan hoitamisedellytyksistä, markkinoiden toimivuuden turvaamisesta, mutta myös vaikkapa terveystalvelujen ja sosiaaliturvan puolelta.

Ensin mainituissa asioissa mielestäni olisi hyvä myös valiokuntakäsittelyssä kiinnittää huomiota siihen, että yhteiskunnan ja yksityisten ihmisten kannalta tärkeät asiat myös finanssipolitiikan ja markkinoiden puolella olisivat läpivalaistavissa eikä mentäisi kovin tarpeettoman pitkälle, arvoisa puhemies, salassapitovelvoitteiden kanssa.

Terveystalveluiden puolella joudumme joka päiväisessä elämässä katsomaan tiettyä tasapainoa potilaan oikeuksien ja vaikkapa hänen lähiympäristönsä oikeuksien välillä. Paljon käytetty esimerkki on hiv-infektio, jokapäiväistä elämää niille ihmisille, jotka joutuvat näiden asioiden kanssa tekemisiin. Viranomaisten tulee katsoa järkevä tasapaino avoimuuden ja myös luottamuksellisuuden sekä potilaan oikeuksien ja ympäristön oikeuksien välille. Tällaisiin asioihin, arvoisa puhemies, toivon kiinnitettävän myöhemmin huomiota.

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Suomi on edellyttänyt muun muassa Euroopan unionilta, että se noudattaisi suurempaa julkisuutta tomissaan. (Ed. Aittoniemi: Perille on mennyt!) — Se on mennyt perille. Unionin oikeusasiamies on puuttunut julkisuuteen merkittävällä tavalla. — Mutta me voimme todeta tässä yhteydessä, että Suomen oma tontti ei ole ollut aivan niin puhdas, kuin sen olisi pitänyt olla, koska nyt vasta hallitus antaa uuden julkisuuslain kokonaisuudistuksen. Tässähän tavoitteena on, niin kuin on kuuluttu, avoimuus- ja julkisuusperiaatteen toteutuminen kaikessa julkisessa toiminnassa. Tämän soveltamisala olisi hyvin laaja, ja tämä on hyvin mielenkiintoinen kohta sikäli, että vaikka kysymyksessä ei olisi julkinen viranomainen, niin jos se hoitaa julkista tehtävää, se olisi tämän lain soveltamisalan piirissä.

Arvoisa puhemies! Tällä lailla pyritään myös demokratian syventämiseen, mikä on tietysti yksilöiden ja kansalaisten kannalta hyvin merkityksellistä. Tässä on myös tuotu esiin eräänlainen kontradiktoria periaate, jonka allekirjoitan ja joka on hyvin mielenkiintoinen. Nimittäin hallitus perusteluissaan lähtee siitä, että päätöksentekoa laatu voidaan tällä lailla parantaa, koska julkinen keskustelu asioissa voi tuoda esiin sellaisia näkökulmia, joita valmistelussa ei ole otettu huomioon. Tämä on hyvin mielenkiintoinen näkökohta, ja toivottavasti näin tulee tapahtumaan, mutta kuitenkin sillä tavalla, että asiat eivät tämän johdosta kovasti viivästy ja puuroudu.

Joka tapauksessa tämä on puitelaki ja tulee edellyttämään sitä, että tämän rinnalle säädetään tarvittava erityislainsäädäntö. Nimittäin julkisuusperiaate ei Suomessa niin kuin ei muissakaan maissa merkitse ehdotonta oikeutta tiedon saantiin. Julkisuuden on väistytävä silloin, kun yhteiskunnallisesti tärkeät syyt sitä edellyttävät. Kuitenkin nämä yhteiskunnalliset tärkeät syyt tulee aina säätää laissa. Tämän takia me tarvitsemme erityislainsäädäntöä.

Kokonaisuutena ottaen tämä laki on tervetullut ja kiireellinen. Uskon, että se tulee valiokunnassa etenemään nopeasti.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä olen huolestuneena seurannut omaa tilaani sikäli, että minä nykyisin suhtaudun negatiivisesti melkein kaikkiin asioihin. Vaikka tässäkin tilaisuudessa on puhuttu mahtavia puheita ja vedottu Ståhlbergiin, Euroopan unionin oikeusasiamiehen ja muuta, minä olen syvästi pessimistinen tämän asian suhteen.

Oikeastaan viittaisin tässä tapauksessa siihen, että vaikka ministeri Järventaus ei tietysti viran puolesta voi olla pessimisti, hän kuitenkin viittasi asenteiden ongelmaan tässä asiassa. Minä olen vakuuttunut siitä, että edelleenkin, vaikka tämä lainsäädäntö on tietysti hyvä näin lyhyellä selauksella, se ei tule kuitenkaan ylittämään suurestikaan sitä asenteiden rajamuuria, joka on esteenä asioiden ja asiakirjojen julkisuudelle. Nimitään sellaiset henkilöt, viranomaiset, jotka päättävät näistä asioista, mieluummin ottavat riskin pitää asia salaisena kuin sen riskin, että julkaisevat sellaisia tietoja, jotka olisi pidettävä salassa.

Minä tiedän viranomaispiireissä paljon liikkuena ja sellaisena, joka joutuu tietoja hankkimaan monella eri tavalla, että tämä lainsäädäntö ei muuta yhtään mitään. Se on aivan sama kuin ennenkin, vaikka eräissä asioissa saattaakin muotomääräyksiä muuttaa. Käytäntö on edelleen sama. Mutta eihän siinä mitään, meidän olemme yhä syvemmin menossa Euroopan unioniin. Euroopan unionihan on tietynlainen vanha Rooma kaikkine mädännäisyyksineen ja salailuineen.

Kun ed. M. Pohjola sanoi, että Euroopan unionissa oikeusasiamies on puuttunut asiaan, niin eihän Euroopan unionissa edes tiedetä, kuka on oikeusasiamies ja mikä on oikeusasiamies, kun eräänä iltana selviteltiin sitä. Kaikella kunnialla Södermania kohtaan, jota arvostan enemmän kuin ketään toista oikeusasiamiestä Suomessa, mutta hänen vaikutuksensa eurooppalaiseen julkisuuteen on olematon. Suomessa tämä laki ei vaikuta hölkkäsen pöläystä, rouva puhemies.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Nyt tekee mieli lohduttaa hieman ed. Aittoniemeä. Kyllä ainakin kunnallispolitiikassa on aivan päinvastaisia ilmiöitäkin näkyvillä, sen kaltaisia ilmiöitä, että virkamiehet ehättävät kertomaan asiat, ikään kuin ne olisivat jo päätettyjä, ja varsinaiset päätöksentekojen jäivät sitten selittelemään, että asia ei vielä ihan näin olekaan, taikka kenties joutuvat selittämään, että tulimme päätäneeksi toisin. Kunnallispolitiikassa tähän liittyy myös tiettyjä velvoitteita, ja on todella hyvä, että valmistelu- ja esittelyvelvoitteita selkeytetään. Ilokseni havaitsin, että perusteluissa lukee myös niin, että on tiedotettava, miten kuntalaiset saavat mahdollisuuden vaikuttaa niin esittelijöihin kuin päättäjiin.

Ed. Karpio (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi todella kovin synkästi suhtautui asiaan ja viittasi Euroopan unioniin jne. Kun hallituksen esitystä kuitenkin lukee, niin tässä on kyse nimenomaan Suomessa tapahtuvasta asioiden valmistelusta, kuinka asiat tuodaan esille, missä vaiheessa ne tuodaan esille eri hallintoviranomaisissa jne.

Kun viimeisessä puheenvuorossa puhuttiin virkamiesten asemasta kunnallisessa päätöksenteossa, mikä on johtavien virkamiesten asia, toki aina myös esitetään ja valitetaan, kuinka virkamiehet salamyhkäisesti asioita päättävät. Jos he sitten tuovat esille tietyt asiat avoimesti, todetaan, että nyt on minun varpaileni astuttu tässä, minä en ole kunnallisena luottamushenkilönä päässyt esittämään, mitä minun tehtäviini kuuluu.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on kysymys isosta paketista, mutta radikaalia, isoa uudistustahan tässä ei ole tapahtumassa. Tässä on monia hyviä asioita sillä tavalla, että jos demokratian kannalta ajattelee ihmisten tietojen saantia ja sitä, miten voidaan vaikuttaa hyvissä ajoin joihinkin asioihin, tämä hivenen parantaa sitä mahdollisuutta. Minusta se on hyvä asia sekä kunnallispuolella että valtion puolella. Tietysti voi olla, että poliitikot ovat vähän kiusallisessa asemassa, kun ihmiset ovat heti hihassa kiinni ja vaativat, että tuo ja tuo pitää muuttaa, mutta minusta se kuitenkin kuuluu demokratiaan, näin pitääkin olla.

Yksi sellainen kohta, mikä kunnallispuolella muuttuu, on valtuustojen asema. Sekin on kyllä ihan hyvä asia. Tässä pitää olla erittäin painava syy, että voidaan salaiseksi julistaa kokous. Tämä aikaisemmin tietysti joissakin tilanteissa on ollut häilyvä käsite. Itsekin olen pitkään ollut kaupunginvaltuuston puheenjohtajana. Siinä joutuu aina miettimään, onko joku asia salassa pidettävä ja miten pitkään sellaisena pidetään, ennen kuin julkaistaan. Tässä nyt tietysti joutuu perustelemaan, jos joku valittaa jatkossa, mikä on erittäin painava syy. Siinä tulee yksi lisäargumentti taas valituskiertoon, kun joku sanoo, että ei tämä ollutkaan niin painava syy. Lääninoikeus sitten ilmeisesti katselee, onko ollut sellaisia syitä.

En tätä pakettia ole ihan kokonaan lukenut, mutta jos jossakin sosiaalitoimessa tai valitusasteessa käsitellään ihmisten asiaa, välttämättä tämä henkilö ei saa tietoonsa käsittelijän nimeä. Siinä ilmeisesti lienee jostakin turvallisuusseikas-

ta kysymys, kun sosiaalitoimiston asiakas ei välttämättä saa tietääkään käsittelijää, joka siellä on ollut. Siinä voi perusteena olla vaaratekijä. Sitä en tiedä, puuttuuko tämä lainsäädäntö siihen. Yritin kovasti tavata, mutta en löytänyt sellaista kohtaa.

Kokonaisuutena kyllä pidän tätä asiallisena. Valiokunta asiantuntijoita kuullessaan tietysti tekee tarvittavia muutoksia tähän.

Ed. Mik k o l a : Arvoisa puhemies! Minä kuulun niihin, jotka pitävät tätä lakipakettia erittäin merkittävänä. Pidän sitä myös syvälle luotaavana ja hyvin paljon nykykäytäntöä muuttavana.

Meillähän on tietysti vuosien saatossa esimerkiksi kunnallispolitiikassa ja yleisestikin virkamiesten asenteissa tapahtunut jo muutosta ylisin, mitä esimerkiksi vuoden 51 laki on säättänyt, ja valmistelusta ja muusta annetaan paljon enemmän tietoja. Mutta jos katsotaan kokonaisuutta, minä pidän tätä erinomaisena ja lausun hallitukselle kiitokset, että tällainen kokonaispaketti on saatu aikaiseksi — ihan jo työnä. Jos katsotaan tätä 300-sivuista esitystä, jota varten monta sataa lakia on jouduttu käymään lävitse, niin se on vaatinut jo huolellisuutta. Minulla ei ole tässä tilaisuudessa tietysti mahdollisuutta katsoa, onko kaikki lait käyty lävitse, mutta ihan tekninen suoritus on merkittävä.

Tällä tulee olemaan ilman muuta suuria vaikutuksia virkamiesten ja koko yhteiskunnan asenteisiin. Tässä ei ole kysymys yksinomaan asiakirjojen julkisuudesta, vaan viranomaistoimintojen julkisuudesta hyvin pitkälle luotaavasti, ja tämä on se merkittävä asia, mikä vaikuttaa lainsäädännöllisesti. Olen varma, että tällä on asennekysymyksiin suuri vaikutus. Tämä syvälle luotaavuus on ehkä merkittävin tekijä tässä kokonaisuudessa.

Tämähän koko ajan lähtee siitä, että asiakirjat ja viranomaistoiminnot ovat julkisia, ellei toisin ole säädetty, ja silloin joudutaan aina tarkastelemaan näitä asioita lähinnä Hallitusmuodon 10 §:n 2 momentin näkökulmasta taikka ihmisoikeuskysymyksiin liittyvästi, mutta tämä on perusoikeusnäkökulma ja poikkeukset pitää säätää lailla. Koko meidän julkisuuslainsäädäntömme saatetaan paljon nykyistä paremmalle tolalle. Kun säädökset ovat olleet paljolti asetuksissa, niin kokonaisuus saatetaan lain tasolle. Tämä on mielestäni hyvin merkittävää.

Lakiehdotukseen on kirjoitettu aivan uudenlainen asenne: Kun joku henkilö haluaa saada

tietoja, pyytää asiakirjoja, lakiehdotuksessa on hyvin tarkasti määritetty viranomaisten aktiivinen rooli auttaa tiedonhallinnassa, mitä kaikkea tietoa asiasta voidaan saada eli asianomaisen henkilön ei tarvitsisi tietää tarkasti, mitä hän haluaa tietää. Asenne on muuttunut viranomaisen aktiiviseksi rooliksi esiintyä julkisesti ja tuoda esiin asioita. Ennen oli aika lailla tyypillistä tivata, miksi kysytte sitä tietoa ja niin poispäin. Tässä on aivan erilainen ote, ja pidän tätä kaikkea erinomaisen hyvänä.

Myös sitä pidän hyvänä, että tämä tulee hallintovaliokuntaan, jonka jäsen olen, ja olen siitä tietysti kiinnostunut, koska tämä koko paketti on kiinnostava. Se, että se menee perustuslakivaliokuntaan ja lakivaliokuntaan lausunnolle, on tärkeää.

Tässä mielessä on myös ed. Aittoniemellä erinomainen tilaisuus nyt loistaa lakivaliokunnassa ja antaa oikein hyvä lausunto siitä, mitä kaikkia tietoja pitäisi antaa lisää, ettei sitten joudu, kun tullaan ensimmäiseen ja toiseen käsittelyyn, sanomaan, ettei tämä olekaan niin merkittävä paketti. Nyt on todella paikka ja mahdollisuus vaikuttaa tässä suhteessa. Koska ed. Aittoniemi erinomaisen hyvin tuntee viranomaisten toiminnan ja on monella tavalla sitä peilannut, niin nyt hänellä on erinomainen paikka tässä kohtaa.

Tämä on tietysti meille kokonaisuutena siinä suhteessa hyvin tärkeää, että me olemme EU:n jäseniä ja EU:ssahan julkisuuslainsäädäntö ei ole ollenkaan näin pitkällä. Kun me olemme vaatineet julkisuuslainsäädäntöä siellä, niin myös meille tämä osuu silloin oikeaan kohtaan.

Lopuksi menen vain yhteen merkittävään kohtaan, josta toivoisin täällä käytävän keskustelua. Se on kolmen viraston virkamiesten palkkaus. Se ei tässä kokonaisuudessa ole kauhean suuri asia, se täytyy myöntää, mutta se on asia, josta tullaan puhumaan. Miten suhtaudutaan tasavallan presidentin kanslian, Kansaneläkelaitoksen ja eduskunnan palkkauksiin? Tämä on kysymys, jota voidaan arvioida niin, että palkat joko ovat salaisia taikka ne eivät ole salaisia. En mene nyt ottamaan kantaa, mikä on ehdottomasti oikein, mutta jos ne ovat salaisia, niin tämä keskustelu jatkuu ja jatkuu ja voidaan kysyä, mikä on peruste.

Ymmärrän taas toisaalta sen, että esimerkiksi tasavallan presidentin kanslia osalta julkisuus olisi kiusallista. Mutta kun kysytään, miksi eduskunnan ja Kansaneläkelaitoksen palkkaukset ovat erilaisia, ne ovat aika vaikeasti perusteltavia asioita. Kyllä on tasavallan presidentinkin kans-

lian palkkausta hieman hankala perustella, miksi se on niin erilainen. Verrataan vastaavanlaisiin virastoihin.

Minua häiritsee tässä se, että meillä on tulossa virkamieslainsäädäntöön muutos. Eduskunnan virkamiehistä on oma lakinsa. Tasavallan presidentin kansliasta on oma lakinsa, Suomen Pankista on oma lakinsa virkamieslainsäädäntönä. Me menemme näille virastoille ja laitoksille antamaan erillistä virkamieslainsäädäntöä ja tämä kuuluu samaan kategoriaan. Pidän sitä huonona sen takia, että tietyt virastot korostavat omaa asemaansa tämän kautta, mutta luulen, että se ei olisi hyödyllistä eikä myöskään demokraattisen käsittelyn mukaista.

Ed. K a r p i o : Arvoisa rouva puhemies! Kuten on jo todettu, nykyinen laki asiakirjojen julkisuudesta on todellakin jo vanha. Se pohjautuu 30-luvulle saakka. Se on toiminut suhteellisen hyvin, mutta ei vastaa enää tämän päivän vaatimuksia. Ennen kaikkea nykyisessä hallituksen esityksessä on hyvää se, että tässä yli 120 lakia ja niissä olevat viittaukset asiakirjojen julkisuudesta saadaan nyt keskitettyä yhteen ja samaan lakiin.

On myönnettävä, että monia seikkoja jää edelleen avoimiksi. Viitataan esimerkiksi todistajien kuulemiseen ja heidän nimensä julkistamiseen oikeuden pöytäkirjassa, ja vastaavasti mikä on tuomitun oikeusturva, jos hän ei saa tietää todistajien kaikkia nimiä. Nämä ovat asioita, joita tietyt tullaan myös tulevaisuudessa pohtimaan. Löytyykö niihin koskaan yksiselitteistä ratkaisua, on eri asia.

Arvoisa puhemies! Katson, että hyvää on nimenomaan se, että viranomaiset ovat entistä enemmän velvollisia antamaan kansalaisille heidän perusoikeuksiensa mukaisia tietoja eli tietoa, jotka käsittelevät kansalaisten asioita. Se saattaa joskus olla ehkä viranomaisten kannalta työlästä ja kiusallista, mutta pääasia tietenkin on, että tämä kansalaisten perusoikeus toteutuu.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tämä epäilemättä antaa juristeille huikeat mahdollisuudet omaan juristeriaan. Aivan varmasti se valiokuntatyö, joka tätä seuraa, tulee antamaan valtaisia mahdollisuuksia esimerkiksi ed. Aittoniemelle, joka on näiden asioiden spesialisti ja joka on ansiokkaasti ottanut kantaa kaikkeen sellaiseen, mihin sisältyy sana "laki".

Mutta kaikkein tärkeimpänä, rouva puhemies, minä pidän sitä, että tämä kokonaisuus

tulee juuri tällä hetkellä. Euroopan unioni on se viitekehys, jossa me toimimme ja jossa me olemme. Siellä kysymys julkisuudesta on tärkeämpi kuin me konsanaan Suomessa olemme voineet nähdäkään. Kun tätä keskustelua käydään Euroopassa, niin on erittäin arvokasta, että me Suomessa teemme tällaisen suojanokituksen kuin minkä tämä kokonaisuus eli tämä lakipaketti sisällänsä pitää. Tässä mielessä minusta on arvokasta paitsi tämän sisältö myös tämän kokonaisuuden ulostulon ajankohta.

Mitä tulee henkilökisterilainsäädäntöön, niin sen tarkistaminenhan on vireillä oikeusministeriössä. Minusta aineksia voitaisiin varsin hyvin siitä pohdiskelusta siirtää myös tämän asian yhteyteen pohdiskeltavaksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä kiitän ed. Kekkosta kunnioittavista sanoista ja totean, että salissahan näkemykset on esitettävä eikä kuppilan nurkkapöydässä. Siellä niillä ei ole mitään merkitystä. Täällä on kansanedustajilla oikeus esittää näkemyksiään ja minä lähten täsäkin asiassa siitä, että tänä päivänä kansanedustaja joutuu viikoittain tekemisiin asioiden kanssa, joissa kansalainen valittaa, ettei ole saanut tietoa jostakin asiasta.

Kuitenkin nykyinenkin lainsäädäntö on suhteellisen vapaa tässä suhteessa, jos sitä tulkitaan oikein. Mutta juuri asenteet virkamieskunnassa, pirullisuus ja epävarmuus johtavat siihen, että tietoja ei anneta. Tämä laki ei muuta millään tavalla pitkässä juoksussa virkamieskuntaa. Tästä saattaa joissakin tapauksissa olla jotakin hyötyä riippuen siitä, kuinka se informoidaan virkamieskunnalle, kuinka siitä annetaan toimintaohjeet ja muuta, mutta inhimillistä estettä näissä asioissa se ei tule muuttamaan.

Kun tänä päivänä esimerkiksi kunnalliselä-mässä ja muuallakin ilmaistaan vapaasti tietoja, totta kai on ihmisiä, jotka käyttävät niin sanottuja vuotoja päästäkseen Ilta-Sanomiin tai Hymy-lehteen. Tämäkin on julkisuutta, mutta se on ihan toista julkisuutta kuin tässä on tarkoitettu.

Rouva puhemies! Vielä ihan erillisenä asiana todistajan nimen salaamisesta: Minä kyllä vanhana poliisimiehenä ja monta todistajaa tuomioistuimen alttarille saattaneena sanon, että se homma ei kyllä tule onnistumaan, missä salataan todistajan henkilöllisyys. Se on oikeusturvakysymys ja toisaalta se, joka haluaa kostaa, asiayhteyden perusteella yleensä 95-prosenttisesti pystyy selvittämään sen, kuka on ollut todistajana asiassa. Vielä pahempaa on, jos vahvasti epäilee, että

toistajana on ollut se ja se, ja sitten kostaakin kuitenkin sellaiselle henkilölle, jolla ei ole osaa eikä arpaa asiaan. Tämä on hyvin vaarallinen tilanne.

Ed. Viljamaa: Arvoisa rouva puhemies! Haluan vielä puheenvuorossani korostaa viranomaisten tiedottamisvelvollisuutta ja sitä, että eihän kukaan omista niitä asioita. Minä korostin ehkä vastauspuheenvuorossani hieman vaillinaisesti sitä, että nimenomaan kansanvaltaisuuden lisääminen on tavoitteena, kun kunnan tiedottamista parannetaan.

Minusta on erittäin hyvin lain perusteluissa sanottu, että asukkaille on myös tiedotettava, millä tavoin asioista voi esittää kysymyksiä ja mielipiteitä valmistelijoille ja päättäjille. Kunnallisen tiedottamisen päämääränä on vahvistaa ja kehittää kunnallista kansanvaltaa luomalla edellytyksiä kansalaisten osallistumiselle kunnan asioiden hoitoon jne. Silloin jos tätä henkeä toteutetaan, jää ehkä päättäjän ja virkamiehen väliltä pois turha nokittelu, kumpi enemmän omistaa asian, jos päätavoite on mielessä, kansalaisten osallistumisen parantaminen.

Toinen asia, jonka toivon myös tämän lakipaketin myötä paranevan, on viranomaisten välinen yhteistyö sellaisissa asioissa, joissa on asiakkaan edun mukaista, että viranomaistietoja vaihtuu. Esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien yhdistelmätuen kohdalla on ollut melkoisia vaikeuksia löytää henkilöt, kun Kelan ja työvoimaministeriön välillä ei tietoa ole voitukaan vaihtaa niin kuin haluttaisiin. Uskoisin, että tämä laki parantaa sitä.

Ed. Huotari: Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä kuin ne edustajat, jotka ovat kiitelleet tätä lakipakettia, vaikka sisältöön en ole ehtinyt tarkalleen tutustua. Selailemalla olen nähnyt, että tässä on hyviä asioita ajanmukaistettu tähän päivään. Avoimuus on minusta erittäin merkittävä asia. Tämän lain yhteydessä käytävä keskustelu toivottavasti vaikuttaa myös siihen, millaisella asenteella virkamiehet käsittelevät asiakkaitaan.

Esimerkiksi asiakaspalvelussa olevien henkilöiden, sekä kunnan että valtion virkamiesten ja muidenkin virkamiesten pitäisi muistaa, että he ovat palvelutehtävässä, vaikka eivät suoranaisesti olisikaan asiakaspalvelutehtävässä. Heidän velvollisuutensa on antaa asukkailla tietoa, vaikka asia olisikin keskeneräisessä vaiheessa.

Minusta ed. Viljamaa otti erittäin mielenkiin-

toisen näkökulman asiaan pohtimalla sitä, kuka omistaa nämä asiat. Kun mietitään esimerkiksi sitä, mitä varten kunta tai valtio tai jokin julkinen organisaatio on olemassa, niin sehän on vain sitä varten, että se suorittaa kuntalaisten tai kansalaisten palvelutehtävää. Itse organisaation vuoksi mitään organisaatiota tietenkään ei pitäisikään pitää yllä. Asennemuutosta myös palvelutehtävässä tarvitaan. Toivottavasti tämän lain käsitteily antaa myös tilaisuuden siitä keskustella.

Oikeusministeri Järventausta: Arvoisa rouva puhemies! Monessa puheenvuorossa on kiinnitetty huomiota siihen, että kysymyksessä on laaja ja monitahoinen esitys, ja näinhän toki on. Toivottavasti, niin kuin uskon, asiasta käydään myös laaja ja monitahoinen keskustelu eduskunnassa. Ilman muuta on jouduttu tekemään vaikeita valintoja eikä voi väittää, että kaikki valinnat olisivat oikeita. Siksi on tärkeää, että valiokuntakäsittelyssä ja suuressa salissa käydään tosiaan hyvää keskustelua.

Esillä ovat olleet muun muassa virkamiesten mahdolliset asenneongelmat ja lain vaikutus asennepulmiin, jos niitä on. Onhan niitä, totta kai, jokaisella sektorilla määrätavalla. Minä uskon kyllä, että vaikka lailla sinänsä asioita ei voida kädenkäänteessä muuttaa, niin monet tämän lakiesityksen säännökset vaikuttavat siihen suuntaan, että virkamiesten asenteet tulevat entistäkin avoimemmiksi. Tällä tarkoitan valmistelun julkisuutta koskevia uusia periaatteita, tiedonhallintasäännöstöä ja tiedottamista koskevaa säännöstöä. Nämä säännöstöt jo sellaisinaan luovat velvoitteita uudelleen asenteeseen. En kuitenkaan usko, että meillä sinänsä viranomaiskäytännössä olisi jotain aivan erityistä asenneongelmaa, mutta niiltä osin kuin parantamista on, uskoisin, että näillä säännöksillä on oma vaikutuksensa.

Esitettiin kysymys myös siitä, missä määrin tämä lainsäädäntö luo kansalaisille subjektiivisen oikeuden saada eräillä hallinnonaloilla tietoonsa käsittelijän nimen, kuten sosiaalitoimiston käsittelijän nimen. Tähän vaikeaan tulkintakysymykseen en pysty, ikävä kyllä, suoraan vastaamaan, mutta sanoisin, että periaatteenahan toki yleisesti pitää pitää sitä, että kansalaiset saavat tietää niiden henkilöiden nimet, jotka heidän asioitaan käsittelevät. Eri hallinnonaloilla voi olla joitakin erityisiä perusteluja siihen, että näin ei tehdä, mutta pääsääntö lienee selvä. Verotuksenkin puolella on tähän siirrytty ja siitä on pelkästään hyviä kokemuksia.

On myös sinänsä aivan oikein kiinnitetty huomiota siihen, että eräiden korkeiden virkamiesten palkat eivät vielä tule julkisiksi. Lähtökohta on se, että nyt on saatu pää auki. Eräät poikkeukset pääsäännöstä johtuvat pitkälti erinäisistä lakiteknisistä pulmista, joita vielä ei ole pystytty ratkaisemaan. Näkisin, että näistä kysymyksistä keskustelu jatkuu ja sen tulee jatkua. Uskoisin, että aikaa myöten myös niiden erityislakien osalta, joihin tässä on viitattu, on mahdollista päästä tarpeen mukaan eteenpäin.

Mielestäni kiinnitettiin huomiota erittäin tärkeään seikkaan, ajankohtaan. Ed. Kekkonen totesi tämän hallituksen esityksen sattuneen ajankohtaan, jolloin Euroopan unionissa keskustellaan hyvin vahvasti avoimuuden lisäämisestä. Voi sanoa, että Suomi on ollut tässä aktiivinen keskustelija. On tietysti hyvä, että voimme kotimaan rintamalla näyttää, että olemme tehneet oman julkisen hallintomme avoimuuden hyväksi sinänsä mittavan työn, ja tällä tavalla lisätä sitä uskottavuutta, mikä meillä unionissa on ollut, kun avoimuudesta olemme puhuneet. Uskon, että se tulee olemaan myös Suomen puheenjohtajakauden eräitä teemoja jatkoksi sille käsittelylle, mitä unionissa on jo käyty.

Ed. Aittoniemi puhui todistajan henkilöllisyydestä. Todistajan henkilöllisyyttä ei voi salata eikä sitä tällä lailla salata. Ainoastaan osoite salataan. Se on oleellisesti eri asia.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Mikkola oikeastaan avasi silmiä vähän enemmän siinä mielessä, kun hän puhui, että tämä vaatii virkamiehiltä valtavaa asennemuutosta. Kun miettii menneitä viikkojakin, niin kun ministeriöön päin tai kunnalliseen toimistoon tai mihin hyvänsä esittää, että täällä on lakaisukoneen kuljettaja Lahtela Kitteen korvesta, päivää, niin tuntuu, ettei virkamiestä tahdo löytyä käsiin millään, hän on jossakin muualla eikä vastaa puhelimeen. Mutta jos sanoo, että kansanedustaja eduskunnasta, hyvää päivää, niin heti alkavat ovet aueta. Tässä kuvastuu se asennemuutos, minkä pitäisi tapahtua: Tavallisen kansalaisen pitää saada tietoa, kun johonkin toimistoon soittaa, eikä sellaisia kynnyksiä voi olla, että jokin titteli tai arvo voi vaikuttaa niin, ettei halutakaan palvella samalla tavalla. Ed. Mikkolan puheessa tuli se hyvin esille. Siihen pitää erityisesti saada painoa kaikissa asteissa. Sehän on oppimiskysymys.

Kyllä tässä on paljon merkittäviä juttuja, esimerkiksi esitutinnan osalta siinä mielessä, että

aikaisemmassa laissahan ei ole ollut salassapito-velvollisuutta. Joittenkin arkaluontoisten asioiden, vaikka inestien tai jonkin muun, mikä loukkaa tai voi aiheuttaa jatkossa ihmisen elämään hyvin hankalia tilanteita, ei ole välttämättä hyvä olla tolppailmoituksissa. Tässä tulee sentään hyvä rajausta siihen, jotta nämä jätetään myös esitutkintapöytäkirjoissa salaisiksi. Niitä ei tarvitse antaa Ilta-Sanomille eikä kaikkien ihmisten käsiin reposteltaviksi. Siinä mielessä tässä on hyvin tärkeitä asioita juuri niiden ihmisten kohdalla, joihin tämä sattuu.

Ed. Bryggare merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a r p i o : Arvoisa rouva puhemies! Monissa puheenvuoroissa on aivan oikein painotettu virkamiesten tiedonantovelvollisuutta ja sitä asennemuutosta, mikä varmasti tämän lain mukana ennen pitkää tulee paranemaan.

Olen täysin eri mieltä ed. Aittoniemen kanssa siitä, kun hän katsoi, ettei käytännössä kuitenkaan mikään tule tämän lain myötä muuttumaan. Periaatteellinen muutos tulee tapahtumaan ideologiassa. Nykyisin ja aikaisemmin viranomaisten asiakirjat olivat ja ovat julkisia vasta sen jälkeen, kun ne ovat valmistuneet: Nyt ehdotuksessa on lähtökohtana se, että viranomaisen asiakirjan julkiseksi tulo määritellään nykyistä tarkemmin ja viranomaiset ovat velvollisia antamaan selkoa myös valmistelussa olevista asioista ja valmisteilla olevasta lainsäädännöstä. Kun sanotaan, että valmistelevan virkamiehen nimeä ei olisi velvollisuutta antaa, en usko, että tällaista lakia on olemassa.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ed. Lahtela puuttui hyvin tärkeään asiaan eli siihen, miten viranomaiset yleensä palvelevat ihmisiä. Olen sitä tunnetuissa eduskuntakyselyissäni yrittänyt selvittää, koska viimeinen tippa on se, että jos joku maalainen soittaa eikä osaa kaikkia hienouksia, niin puhelin jopa lyödään ministeriössä korvaan. Todistettavasti on tällä tavalla tapahtunut. Silloin ollaan aika lailla huonossa mallissa näissä asioissa.

Mitä tulee lain tarkoittamaan julkisuuteen yhteiskunnassa maksettavien palkkojen osalta, niin ehkä on kateuden ruokkimista, jos saa tietää, että joku saa niin ja niin paljon palkkaa, mutta jos tälläkään lainsäädännöllä ei lähdetä siitä, että yhteiskunnassa maksettavat palkat oli-

sivat julkisia, niin ei tälle laille paljoa arvoa osaa antaa muutenkaan.

Mitä tulee siihen, mihin myös ministeri puheessaan puuttui, onko tarpeen, että asiakirjasta selviää asian käsittelijä, niin korjataan valtioneuvostossa ensin se, kuka on kansanedustajan kirjalliseen kysymykseen vastauksen laatinut. Eihän siinä ole kuin ministerin nimi, joka on tuskin kysymystä nähnyt. Toisella kädellä hän on ollut puhelimesta ja toisella kädellä sutaissut nimen tai sitten nimi on lyöty leimasimella. (Ed. Kekkonen: Autonkuljettaja!) — Tai joskus olen sanonut, että ministeriön autonkuljettajat valmistelevat vastauksia, mutta ei se ole minun suustani, se on humoristisessa keskustelussa muuten tullut esiin. — Mutta etten etenisi asiassa kauas, niin alkakaa tosiaan siitä, että se, joka on kansanedustajan kysymykseen valmistellut vastauksen, pistää nimensä ministerin lisäksi alle. Silloin voi olla vaikka yhteydessä jonkin pienen asian tarkentamiseksi. Nyt joudun tekemään uuden kyselyn samasta asiasta, jos kysymykseeni ei vastata, mutta hyvin voisin puhelimitse tiedustella, kuinka asia on, ja se olisi sillä selvä. Tässä sitä on, ministeri Järventaus, teillä työtä julkisuusasian kanssa omissa pesäissä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tähän viimeiseen asiaan tulee, niin lain 11 §:n 3 kohta aika selvästi sen sanoo. Tässä on jopa niin pitkälle menty, että se koskee myös valmistelijoita. Esittelymuistiot, ratkaisuehdotukset jnp. ovat julkisia. Täällä on jopa niin pikkutarkasti kerrottu tässä kohtaa, että ylioppilastutkintolautakunnan jäsenen nimi annetaan vasta silloin julki, kun arvosana on lopullinen. Tässä on niin pitkälle menty. Eli toisin sanoen vastaus siihen, kuka on jonkun sosiaalasian valmistellut tulee tästä näin ulos.

Ed. Aittoniemelle ennen kuin hän menee pois: Lain 13 § kertoo hyvin tarkasti juuri sen, että ken haluaa asiakirjasta pyytää tietoja, hänen ei tarvitse edes antaa henkilöllisyystietoja. Häntä on palveltava. Häntä on autettava diaarin selaamisessa jnp. Ainoastaan siinä tapauksessa hän on velvollinen ilmoittamaan nimensä, jos se on erityinen peruste julkisuuteen, jos julkisuus liittyy henkilön suostumukseen tai vastaavaan. Täällä se on nyt laissa suoraan sanottu. Vaikka ed. Ait-

toniemi luulee, että mikään ei muutu, niin tämän juuri muuttaa sitä, koska tällä hetkellä lain-säädännössä näin on.

Mitä tulee kirjallisiin kysymyksiin, kaikista ed. Aittoniemen 600 kysymyksestä, mitä hän on esittänyt, sen tiedon, kuka vastauksen on valmistellut, saa tämän jälkeen kyllä automaattisesti. Tämä sisältää senkin määräyksen. Luulen, että sen saisi muutoinkin, kun menisi ministeriöön ja kysyisi. Ei näitä kaikkia esittelyjä ja muita tietoja esitetä siinä asiakirjassa, mutta jos joku haluaa ne tiedot, ne saa myöhemmin.

Ed. K a l l i o : Herra puhemies! Yhdyn täällä esitettyihin näkemyksiin julkisuuslainsäädännön uudistamisen tarpeellisuudesta ja merkityksestä.

Mielestäni hallituksen esitys sisältää kohtuullisen pitkälle menevät säännökset viranomaisten tietohallinnon kehittämisen periaatteista tiedon tavoitavuuden edistämiseksi. Tämä onkin ehkä tämän esityksen merkittävin uudistus ja nostaa mielestäni suomalaisen julkisuuseriaatteen kokonaan uudelle tasolle. Tämän uudistuksen toteuduttua joudutaan julkishallinnon tietohallintoa tarkastelemaan aivan uudessa valossa. Uskon, että esiin nousee myös kysymys siitä, että jos asiakirja ei ole Internetissä, niin onko se todella julkinen. Tätä kysymystä ei tosin ratkaista tässä yhteydessä, mutta tämän uudistuksen keskeinen lähtökohtahan on kuitenkin, että viranomaisten on edistettävä tiedon saamista. Kyllä minun mielestäni tämän päivän tietoyhteiskunnassa Internet-teknologian käyttö on luonnollinen tiedonjakelukanava ja sen hyödyntäminen kuuluu viranomaisten hyvään tiedonhallintatapaan.

Ed. T u l o n e n : Arvoisa puhemies! Hyvä, että näytetään esimerkkiä pienenä maana, Euroopan unionin täysjäsenenä siitä, mitä tarkoittaa pohjoismainen avoimuus. Minusta tämä lakiesitys on erittäin hyvä ja kannatettava. Kun olen siihen nyt tutustunut joltain osin, niin vähän on jäänyt epäselväksi eräitä asioita, joita toivoisin valiokuntakäsittelyssä selkeytettävän, esimerkiksi lain suhde kuntalakiin, kumpi laki menee edelle, ja joiltakin osin esimerkiksi kunnan viranomaisen suhde kuntalaiseen. Missä vaiheessa yleensä voidaan antaa tietoja? Me tiedämme kaikki, että kunnissa käydään aikamoista polemiikkaa esimerkiksi kaavojen uudistuksen yhteydessä. Missä vaiheessa kuntalaisen täytyy saada tietoa, kun lähdetään valmistelemaan esimerkiksi kaavaa? Mielestäni se asia on aika tärkeä, niin

kuin joidenkin muidenkin kuntalaisten palveluiden yhteydessä.

Tämän uudistuksen tarkoituksenahan on nimenomaan salassapitovelvollisuuksien selkeyttäminen. Meillä tänään on myös käsittelyssä hyvä asia täällä, eettisen toimikunnan perustaminen Suomeen. Minä luulen, että tältäkin osin nämä salassapitoasiat täytyy valiokunnassa aika tarkasti katsoa, koska avoimuus ei aina terveydenhuollon asioissa ole sen ihmisen etu esimerkiksi mielenterveyspalveluita käsitellessä.

Hyvää on tässä erittäin paljon ja yksi hyvä on se, että tässä nimenomaan rajoitetaan viranomaisen harkintavaltaa siitä, mitä hän kertoo vai jättääkö hän jotain kertomatta, koska se on aika tärkeä sille henkilölle, kelle sillä asialla on merkitystä. Se on mielestäni tämän lakiesityksen yksi hyvistä asioista.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Ihan lyhyesti vähän ed. Aittoniemenkin provosoimana. Oli erinomaista, että ed. Mikkola otti puheeksi ylioppilastutkintolautakuntakysymyksen. Se kertoo tämän lainsäädännön pikkutarkkuudesta jopa. Mutta jotta Aittoniemelle nyt ei jäisi epäselväksi, niin ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Edustaja Aittoniemelle!

P u h u j a : Edustaja Aittoniemelle, anteeksi, herra puhemies!

Tässä todetaan, että asiakirjan saamista koskeva asia olisi 14 §:n 4 momentin mukaan ”yleensä käsiteltävä viivytyksettä, ja tieto julkisesta asiakirjasta olisi annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomaisen on saanut tiedon saamista koskevan pyynnön”. Tämä on hyvin velvoittavaa. Mutta onhan tietenkin tilanteita, joissa tiedon saaminen asiakirjasta saattaa menettää merkityksensä, jos päätös viipyy. Niinpä, ed. Aittoniemi, on olemassa oikeusasiamiehen päätös, jonka mukaan ”asia tulee ratkaista ensiasteessa joko välittömästi samana päivänä tai tavanomaista vaikeamman asian ollessa kyseessä muutaman päivän kuluessa, jos asian käsittelylle - -”. Eli, herra puhemies, minä yritän nyt vakuuttaa ed. Aittoniemeä siitä, että tällä lainsäädännöllä on hyvin pikkutarkkoihin proseduureihin menevä merkitys, joka merkitys ymmärtääkseni on kansalaisen hyväksi ja positiivisesti ajateltuna myös viranomaisen avuksi.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Yksi asia, joka ei ole tullut vielä esille ja joka minusta on oleellinen kysymys: Mitä se tieto sitten maksaa? Eli minä en ole löytänyt mistään siitä, jotta kun joistakin asioista haetaan tietoa, se maksaa. Asiakas ei saa tietoa ilmaiseksi.

Tästä on elävä kokemus Jyväskylästä. Lähetin kirjeen tammikuussa ja pyysin poliisipäälliköltä yhtä esitutkintapöytäkirjaa. Kuinka ollaan, sieltähän tulikin nyt, kun lähetin kirjeen eduskunnan oikeusasiamiehelle, miksi en ole saanut vastausta, semmoinen viisas vastaus, jotta ed. Lahtelan olisi pitänyt tietää — kun pyysin maksutta lähettämään — että ei näitä lähetetä maksutta. Se oli perusteena. En tiedä, minhin lakiin tämä perustui, en joutanut tutkimaan.

Tuleeko tässä köyhälle semmoinen tilanne eteen, jotta ei pysty tietoja saamaan edes itselleen, kun ne ovat maksullisia? En tiedä, miten paljon tässäkin lakipaketissa on semmoisia asioita, mitkä joudutaan lunastamaan. Rahalla nähdään vasta.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Ihan ed. Lahtelalle: On tietysti kaksi eri asiaa saada tietoja ja saada asiakirja. Esityshän lähtee siitä, että tiedon saa ilmaiseksi, mutta jos asiakirjojen lunastuksesta on olemassa omat määräyksensä, se on toinen asia. Mutta tiedot saa ilmaiseksi, tämä on karkea lähtökohta.

Ed. Tuloselle ihan lyhyesti: Kyllä tälläkin hetkellä jo voimassa olevassa lainsäädännössä, tämä ei sitä suoranaisesti muuta, edellytetään ja kuntalaki määrää muun muassa kaavoituskatsaukset. Se tarkoittaa sitä, että kunnan on vuositain esitettävä kaavoituskatsaus siitä, mitä alueita aiotaan vastaisuudessa kaavoittaa ja mitä aiotaan tehdä tässä suhteessa. Tämä tietysti selvittää sitä siinä mielessä, syventää valmisteluvaihetta, että erilaiset muistiot ja valmisteluasiakirjat ovat entistä selvemmin julkisia, koska tämä koskee kunnallisia viranomaisia myös. Sitten tähän tietysti tulee lisäksi vaikuttamaan myös valmis-teilla oleva rakennuslain uudistus ja osittain syventämään tätä, mutta kyllä tämä lisää julkisuutta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

2) Lakialoite laiksi siviilipalveluslain 3 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 14/1998 vp (Outi Siimes /kok)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Siimes: Arvoisa puhemies! Varusmiesten uudet 6—9—12-järjestelmän mukaiset palvelusajat otetaan käyttöön ensi kesänä. Tämä tarkoittaa sitä, että samalla kun miehistön lyhimät palvelusajat lyhenevät kahdeksasta kuukaudesta kuuteen, suurella osalla varusmiehiä palvelusaika pitenee kuukaudella nykyiseen verrattuna. Pisimmän palvelusajan tulevat suorittamaan kaikki reservin upseereiksi ja aliupseereiksi koulutettava varusmiehet sekä suuri joukko erikoistehtäviin koulutettavia varusmiehiä. Vain noin puolet ikäluokasta selviää kuuden kuukauden palveluksella.

Asevelvollisella itsellään ei ole oikeutta päättää, mihin tehtävään heidät koulutetaan, vaikka halukkuus valintoihin vaikuttaakin. Astuessaan suorittamaan varusmiespalvelustaan nuori ei voi siis tietää, tuleeko juuri hän palvelemaan pisimmän eli 362 vuorokauden mittaisen ajan. Samalla koulutuksen tehokkuutta on tarkoitus parantaa, mikä tarkoittaa käytännössä enemmän koulutusta myös iltaisin ja viikonloppuisin sekä lisääntyviä maastoharjoitusvuorokausia.

Niille nuorille, joille uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat oman tunnon syyt estävät asepalveluksen suorittamisen, on rauhan aikana vaihtoehtona suorittaa siviilipalvelus. Siviilipalveluksen suorittamisen edellytyksenä ovat siis aina erityiset vakaumusselliset omantunnon syyt. Siviilipalvelus ei ole eikä sen tule olla vaihtoehto päästä asevelvollisuuden suorittamisesta helpommalla. Näin siksi, että maanpuolustusjärjestelmämme perustuu miesten yleiseen asevelvollisuuteen ja mahdollisimman laajaan ja hyvin koulutettuun reserviin. Myös jatkossa on turvattava riittävän suuruisen koulutetun reservin synty sillä, että mahdollisimman suuri osuus ikäluokasta suorittaa varusmiespalveluksen.

Kun vielä uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvien vakavien omantunnon syiden olemassaolo on käytännössä mahdoton tar-

kistaa ja perustuu vain henkilön omaan ilmoitukseen asiasta, ei siviilipalvelus saa näyttäytyä asevelvollisille millään muotoa houkuttelevana vaihtoehtona varusmiespalvelukseen verrattaessa. Tietenkään ei ole tarkoitus myöskään rankaista niitä nuoria, joilla todella on asepalveluksen suorittamisen estävä vakaumus.

Siviilipalvelus on tällä hetkellä 65 vuorokautta entistä pisintä varusmiespalvelusaikaa pidempi, mutta käytännössä silti huomattavasti kevyempi, koska illat ja viikonloput ovat vapaat eikä siviilipalvelus muutoinkaan ole rasittavuudeltaan verrattavissa kurinalaisessa, tiiviissä yhteisössä suoritettavaan ja huomattaviakin fyysisiä rasituksia sisältävään asepalvelukseen. Jatkossa varusmiespalveluksen rasittavuus kasvaa entisestään, sillä lomat vähenevät ja maastoharjoitusvuorokausien määrä on kuudenkin kuukauden palveluksessa tarkoitus nostaa 60 vuorokautteen.

Siviilipalvelusajan pituuden kasvattaminen onkin lähes ainoa keino, jolla voidaan kompensoida varusmiespalveluksen rasittavuutta ja estää siviilipalveluksen muodostuminen liian houkuttelevaksi vaihtoehdoksi ja keinoksi päästä helpommalla. Siviilipalveluksen on oltava selkeästi pisimpiä varusmiespalvelusaikoja pidempi. Varusmiesten uusien palvelusaikojen tullessa voimaan jää siviilipalvelus nykyisellään liian lyhyeksi. Lakialoitteessa esittämäni 450 päivän mittainen siviilipalvelus olisikin saatettava pikaisesti voimaan, jotta ongelmilta vältyttäisiin.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa herra puhemies! Minusta tämä on aika uskomaton lakialoite, kun ajatellaan, että elämme sivistysvaltiossa ja olemme ratifioineet kaikki kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja kuten ed. Siimes tässä mainitsee, asepalvelusajat ovat lyhentyneet ja lyhyemmät palvelusajat astuvat voimaan. Siviilipalveluslaissahan perustellaan siviilipalvelukseen hakeutumista uskonnollisilla ja eettisillä syillä. Minusta on moraalisesti erittäin väärin, että me automaattisesti edelleen ajattelemme, että ne ihmiset, jotka uskonnollisista tai eettisistä syistä hakeutuvat siviilipalvelukseen, olisivat yhtä kuin lusmuilijoita tai haluaisivat jollain tavalla päästä helpommalla tästä palveluksesta, kun taas en muista, että kukaan olisi kyseenalaistanut niitä henkilöitä, jotka hakeutuvat vapaaehtoisesti ja haluavat ehdottomasti suorittaa asepalveluksensa aseellisenä palveluna, että heidän vakaumustaan epäiltäisiin tai heidän isänmaallisuuttaan asetettaisiin kyseenalaiseksi.

En todellakaan voi millään tavalla yhtyä tällaiseen esitykseen, että siviilipalvelusaikaa pidennettäisiin. Pikemminkin päinvastoin nyt, kun asevelvollisuusajkoja ja palvelusaikojä on lyhennetty, niin minusta olisi erittäin tärkeää, että siviilipalvelusaikojä ja yleensä sitä asiaa pohtiva työryhmä päätyisi siihen, että siviilipalvelusaikojäkin lyhennettäisiin vähintään pisimmän varusmiespalvelusajan tasalle, mieluummin ehkä enemmänkin.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Tulin korokkeelle, kun pelkäsin, ettei kaksi minuuttia riitä. Tämä on jotenkin niin ... Minä en kyllä pidä tätä mitenkään uskomattomana, kun ajattelee tätä laitosta, että täällä tämmöisiäkin ... Mutta jotenkin nämä perustelut ovat moraalisesti ja muutenkin kestävämpiä, että on pakko vähän kertoa siitä, mitä ihmisyyttä, rasittavuutta ja muu vastaava on.

Esimerkiksi rasittavuus-käsite. Tästä on ollut hyvin paljon puhetta armeijan käyneiden ja armeijassa lusuilleiden ihmisten kanssa — tai poikien kanssa siis lähinnä, ei siis naisten — että rasittavinta armeijassa on ollut se, kun alku kolme kuukautta tai kuusi viikkoa on lähinnä sitä, sitten se loppu on hirvittävän rasittavaa, kun ei ole mitään tekemistä, lihoo ja käy lomilla ja muuta vastaavaa. Ne, jotka ovat kuntoilleet ja tietävät jotain ruumiillisesta ja henkisestä kunnosta, tietävät, että jos on jossain paikassa kiinteästi kiinni, kaikkein parasta mielenterveytyötä on se, että siellä saa tehdä koko ajan jotain ruumiillisesti tai mahdollisimman paljon treenata.

Tämä on täysin kestävämpi logiikka. En nyt sano mitenkään spedemäisesti, että tästä eteenpäin. Mutta jos joutuu sellaisiin paikkoihin, joihin siviilipalvelumiehet joutuvat — kaikella kunnioituksella, koska tässäkin on taas uskomaton looginen aukko: Valtio hyötyy siitä, kun siviilipalvelumiehiä tuhansittain menee niihin paikkoihin, joissa on muka avohoidon kehittämiseksi ja läpä läpä potkittu ihmisiä pois, kaiken näköisiä hoitajia sairaaloista ja muualta. Valtio hyötyy todella paljon siitä. Minä vain kysyn, että jos näitä siviilipalvelumiehiä ei olisi, mitä tapahtuisi. Tässä tapahtuisi kaksi asiaa. Armeija joutuisi vaikeuksiin määrärahojensa ja kaiken näköisten paikkojensa kanssa. Toisaalta yhteiskunta joutuisi vaikeuksiin, koska ei olisi ilmaisia työntekijöitä hoitamaan näitä hommia. Sen takia on täysin moraalitonta tulla hurskastelemaan, että syy onkin lusuilu tai laiskuus tai eettisesti arveluttava juttu, varsinkin kun vetoaa

vielä siihen, että täällähän olivat uskonnolliset ja eettiset vakaumukset. Olisipa täällä kristillisen puolueen edustajia paikalla, niin minä voisin ajatella, mitä he ajattelisivat siitä, että koko kristinusko, kristillisyyttä ja kaikki muut eivät ole mitään muuta kuin laiskuutta, velttoutta, henkistä saamattomuutta ja ruumiillista mitä tahansa. Tämä on jotenkin hyvin loukkaava tapa käsitellä koko asiaa. Se tässä on hämmästyttävää.

Sitten tässä on tällainen kosto- ja kateusmentaliiteetti, että kun pojat saavat muutaman päivän rasittavuutta lisää ja saavat kuntoilla siellä ja saavat sitten rintaansa ja taskuunsa paperit, joilla pääsee paremmin hommiin, sen palkaksi täytyisi siviilipalvelumiehille rankaisumielessä, koska he ovat laiskoja ja epäkelpoja ja uskonnollisia ja muita vastaavia, lyödä oikein kunnolla lisää aikaa. Tässä eivät edes laskelmat pidä paikkaansa. Jos laskettaisiin yhtä monta vuorokautta lisää kuin asepalveluksessa tulee, tässä pitäisi olla 427 vuorokautta, ja täällä vaaditaan, että pannaan vielä yksi kuukausi paremmaksi. Aivan kuten ed. Pykäläinen sanoi, kun meillä on kaiken näköiset ihmisoikeusjutut ratifioitu Euroopassa ja maailmalla, nämähän ovat niidenkin vastaisia juttuja, puhumattakaan jostakin tasa-arvoisuudesta.

Eräät nuoret naiset ovat ottaneet oikeudekseen kaikessa huutaa tai peräänkuuluttaa tasa-arvoa. Tästähän puuttuu kokonaan naisten siviilipalvelupykäläkin. Jos jossakin haettaisiin jotakin demokratiaa, mielestäni pitäisi tarjota naisille ehkä jonkinlaisen koulutuksen jälkeen siviilipalvelumahdollisuus, jos he haluavat sellaiseen paikkaan, jossa on niinkin kurjaa kuin jossakin siviilipalveluksessa. Jossakin uskomattomassa koulutuskeskuksessa aika surkeissa oloissa saadaan jotakin sen kaltaista maanpuolustuskoulutusta, jolla ei ole mitään tekemistä aikoinaan eräiden suomalaisten ansiokkaiden filosofien ja maanpuolustajien peräänkuuluttaman henkisen maanpuolustuksen kanssa, vaan se on lähinnä juuri tällaista inhoalistista, saman kaltaista asennetta kuin ed. Siimes mielestäni lakialoitteessaan esittää.

Vielä yksi esimerkki. Etelä-Pohjanmaalla, kun aina puhutaan pelkureista, eettisistä ja muista vastaavista lusuilijoista, olin tekemisissä, sanotaan satojen nuorten miesten kanssa, jotka soittivat erilaisissa bändeissä, näyttelivät, tekivät kaiken näköistä muutakin juttua — tietysti joku voi sanoa, että nehan olivat vain muusikoita. Yleisin juttu, jota kuulin Etelä-Pohjanmaalla, oli se, että on mentävä armeijaan, vaikka on älykkäämpi, fiksumpi, viisaampi, ajattelevampi eikä haluaisi

sinne lusmuilemaan muiden kanssa, koska siellä on lyhyt koulutus aika, eikä saa kuin ehkä kolme kuukautta vetää kuntoa, mutta äiti suuttuu tai kuolee häpeästä, jos menee siviilipalveluun, samaten isä tappaa. Eli lähinnä pelkurit menivät armeijaan Etelä-Pohjanmaalla. Uhkailua tuli suvun ja kaiken taholta. Tämä logiikka on täysin jotakin sen kaltaista kuin joko äärioikeistolaisten miesten logiikkaa tai sitten naisten logiikkaa ihan luonnollisesti, ja naiset osoittavat sitten paikkansa, ne naiset, jotka armeijan todellisuutta ovat kokeneet, jos näin ajatellaan siviilipalvelusta ja siitä, mitä se on.

Siviilipalvelu on lain mukaan täysin sallittu, meille täysin oikeutettu vaihtoehto. Se on tietynlaisessa kovuudessa ja kaikessa vastaavuudessaan erittäin — onko viisi minuuttia kohta täynnä — hyödyllinen valtion kannalta. Niin kuin sanoin, jos siviilipalvelu pystyttäisiin lopettamaan ja pistämään kaikki armeijaan ja muuta, valtio olisi todellisissa vaikeuksissa. Tämä on myös loogisesti, vielä kerran, kestävä, arvoisa puhemies.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Ed. Siimes osoittaa ilmeisesti puolustusministeriainesta, ja kokoomuksesta, on noussut kovia ministereitä puolustushallintoon. Tällaista saman tyyppistä ajattelua tässä tulee, samanlainen kaiku tässä on, että kun pyssyjä ja härveleitä tänne on ostettu, pitäähän käyttäjiäkin näille olla.

Kun lehtiä on lukenut, naapurimaassa, isossa karhuvaltakunnassa, siellähän ovat huolissaan siitä, jotta nuoret jätkät eivät tule armeijaan. Eikö meidän pitäisi olla hyvillään siitä, että siellä tapahtuu näin? Siellä ei olla hyvin halukkaita lähtemään aseisiin. Eikö meidän pitäisi toivoa, että Ruotsissa kävisi samalla tavalla, kävisi kaikissa Euroopan unionin maissa ja toivon mukaan kävisi arabimaissakin samalla tavalla? On se aika kumma juttu, että meidän pitää ihanoida asepalvelua, että meidän pitäisi jopa rangaista siitä, että voi ajatella toisella tavalla. Iskettäisiin tiukka sanktio, pannaan vähän pitemmäksi aikaa pakkotyöhön, kun ei lähde pyssyjen kanssa heilumaan. Minusta siinähän rajoitetaan mielipiteen vapautta, oikeutta olla jotakin, mitä sisimmässään tuntee. En tiedä, mitä tähän ihmisoikeustuomioistuimet sanoisivat, jos tekisimme tällaisen kovan lain.

Minusta päinvastoin pitäisi tehdä sillä tavalla, että jos syvällisesti uskonnollisista tai eettisistä syistä tuntee, että ei voi opetella tappamaan ihmisiä,

ei voi nostaa asetta toista vastaan, ei olisi edes siviilipalvelua sellaisille ihmisille. Antaa heidän olla ulkopuolella. Ne, jotka haluavat kalistella sapeleita, olkoot sitten vaikka useamman vuoden armeijassa, jos niin haluavat. Jotenkin tuntuu, että ihmisiä pakotetaan sellaisilla asioilla, joita he eivät halua. Siinä mielessä minusta tämä on aika uskomatonta aloite. Joskus on tullut mieleen, että naiset ovat erilaisia kuin miehet tässäkin. Se on hyvä. Poikkeus aina vahvistaa säännön.

Mutta tehokkuudesta olen ed. Siimeksen kanssa samaa mieltä. Itsekin olen armeijan käynyt jätkä ja tiedän, mitä se on. Siellä on hirveän paljon tehottomuutta ja turhaa aikaa. Osan voisi käydä kirjukurssina ja siten voisi lyhentää huomattavasti palveluaikaa. Minäkin mahdoin kahdeksan kuukautta siellä olla. Olin oppinut tiivistettynä kolmessa kuukaudessa ihan varmasti ne oppimäärät.

Niissä parissa kertausharjoituksissa, joita olen käynyt, sytytyslangan opin katkaisemaan 15 sentin pätkään, jonka olisin todennäköisesti oppinut katkaisemaan huomattavasti helpommalla kuin siellä. Mitään muuta siinä en oppinut. Tosin osasin metrimittaa ja puukkoa käyttää sitä ennenkin enkä ole vielä sormeani leikannut.

Siinä mielessä tehostamisen varaa on armeijan touhuissa, se on ilman muuta selvää, ja siinä mielessä tämän aloitteen rivien välissä on jotakin ihan hyvääkin, mutta en missään tapauksessa kannata sitä, että rangaistaisiin ihmistä, joka omantunnon syistä ei halua ottaa asetta käteen.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Pitempien puheenvuorojen jälkeen ihan lyhyesti: Keino päästä helpommalla, lukee ed. Siimeksen aloitteessa, ja rasittavuus tulee kompensoiduksi, lukee edelleenkin lakialoitteen perusteluissa. Täytyy olla kovasti samaa mieltä niiden henkilöiden kanssa, jotka puhuvat jonkinlaisesta kostonhengestä tämän lakialoitteen yhteydessä. En oikein jaksaa ymmärtää näitä perusteluita.

Minusta tämä asia sinänsä on hyvin tärkeä. Minusta olisi erittäin tärkeää käydä ihan todellinen, perusteellinen, pitkä keskustelu siitä, mikä on varusmiespalveluksen osa tällä hetkellä koko ajan teknistyvässä puolustuslaitoksesamme ja mikä sitten muun osa, ja mikä on sitten se paino, mikä pannaan eettiselle, uskonnolliselle vakaukselle.

Mutta kun katselen lakialoitteen perusteluita, herra puhemies, luvalla sanoen nämä ovat käsitämättömän ohuet perustelut. Pahaa pelkään,

että näistä perusteluista ei voi syntyä sellaista keskustelua tästä epäilemättä tärkeästä asiasta, joka koskee aika syvältä kansalaissielua, jos näin voi sanoa. Epäilen todella, kuten sanoin, että näillä perusteluilla ei voida päästä sellaiseen keskusteluun, jonka tämän tyyppinen asia ansaitsisi.

Ed. T a h v a n a i n e n : Arvoisa puhemies! Olen aivan samaa mieltä kuin ed. Antero Kekkonen edellä, että ed. Siimeksen käyttämät aloitteen perustelut ovat hyvin kantamattomia ja ehkä omalla tavallaan myös tietyllä tavalla harkitsemattomia.

Voisin kertoa omia kokemuksiani siitä, miten olen muun muassa törmännyt siviilipalvelusmiehiin ja todella nähnyt, että he tekevät myös raskasta työtä sekä erittäin arvokasta ja eettistä työtä muun muassa vammaisten parissa. Ei todellakaan ole mitenkään hirvittävän helppoa nostella vammaisia henkilöitä päivästä toiseen, aamusta iltaan kahdeksan tuntia ja olla heidän kanssaan jatkuvasti tai tehdä jotakin vastaavaa ihmissuhdetyötä, joka on todella henkisiä voimavaroja vaativaa. Toki myös toisenlaisia siviilipalvelupaikkoja on, mutta uskon, että näillä henkilöillä on todella eettinen tai uskonnollinen vakaumus tai elämäntavot siellä takana.

Mutta aloitteeseen tietysti myös liittyy kustannusvaikutukset. Kuinka ed. Siimes on ajatellut kustannusvaikutuksia, jos alamme siviilipalvelusaikaa pidentää 15 kuukauteen, ja sitä, mitä kaikkia kustannus- ja muita vaikutuksia tämä sitten tuo myös henkilöiden oman koulutuksen, työelämän ja muun suhteen? Nämäkin puolet pitäisi tuoda aloitteissa esille, ja laajempaa keskustelua todella kaivattaisiin aiheesta. Toivoisin, että myös siviilipalveluksen suorittaneita arvostettaisiin yhtä lailla kuin armeijan käyneitä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Tänne ovat ilmeisesti jääneet kaikki sivarikannattajat ja minä — no en ihan yksin ole, ed. Myllyniemi nosti jo kätensä pystyyn. Mielestäni tämä aloite, joka ei varmaankaan tule menemään läpi, kiinnittää huomiota moniin merkittäviin asioihin, ja siinä mielessä aloite on erittäin hyvä.

On puhuttu siitä, että siviilipalvelusmiehet tekevät niin suurta yhteiskunnallista palvelua, että siitä on suoranaista hyötyä yhteiskunnalle. Minä en tiedä, mutta tässä salissa on joskus joku lausunut, mitä siviilipalvelusmiehet tekevät: päivät ryypätään ja yöt nukutaan tai päinvastoin. En tiedä, pitääkö paikkansa, mutta joku on sanonut, että siviilipalvelusmiehet ovat sikäli työllis-

täviä, että joudutaan palkkaamaan henkilöitä, jotka siivoavat heidän jälkiään jälkeensä. Silloin he antavat työtä.

Tämä on varmaan ylimitoitettua. Mutta se, että katsotaan, että siviilipalvelusmiehet ovat jonkinlaisia yhteiskunnan tukipylväitä, ei missään tapauksessa pidä paikkaansa ainakaan siinä mielessä, että heidän työnsä tässä yhteiskunnassa olisi kovin merkittävää. Minä olen kuullut, ed. Virtanen, että eräs hyvinkin tunnettu siviilipalvelusmies kiertelee pitkin katuja kännykkä kourassa, en nyt viitsi nimeä sanoa, mutta sellaista olen kuullut, ja tuskimpa siitäkään nyt kovin suurta yhteiskunnallista hyötyä tulee.

Mutta, herra puhemies, ihan lyhyesti armeijan uudesta ohjesäännöstä, joka tulee voimaan. Siinä on sikäli erittäin hyvä tilanne, että vapaa-aika, loppoaika armeijassa vähenee. Toisin sanoen siellä on tehollista aikaa kaikki, mitä siellä tehdään, ja näin ollen ei tule sellaista pitkästymistä, mistä on hyvin paljon valitettu.

Mielestäni pitäisi olla vielä niin, että lomat vähennetään minimiin, ja näin ilmeisesti tulee tapahtumaankin, mikä on erittäin hyvä asia. Silloin kun minä olin vuonna 56 armeijassa, 2,5 kuukautta kului, ennen kuin pääsin ensimmäiselle kuntiksellä, ja varmasti palvelin hyvin niin kuin siellä monet muutkin. Mutta meillä kehittyi siellä silloin sellainen sosiaalinen yhteisö, jossa vahvemmat tukivat heikompia, eikä siellä käyty missään mielenterveystoimistoissa. Se oli yhteinen porukka. Nykyisin ei synny mitään sosiaalista yhteisöä, koska puolen viikon perästä jo lähdetään lomalle. Toisin sanoen eletään kodin ja varuskunnan välisessä välimaastossa tietämättä, ollaanko armeijassa vai ollaanko siviilissä. Siihen aikaan, kun minä olin, oltiin armeijassa, ja todennäköisesti lainmuutos, joka muuttaa armeijan toimintoja tiiviimmäksi, merkitsee myös sitä, että ei olla ehtimiseen lomalla vaan ollaan armeijassa, kun kerran ollaan, ja sillä siisti.

Mitä tulee sitten ed. Siimeksen aloitteeseen sikäli, että tässä pyritään tekemään siviilipalvelus vähemmän houkuttelevaksi, se on aivan oikea asia. Yhä useammat haluavat lähteä siviilipalvelukseen, jos se on kovin houkutteleva. Kuitenkin meidän täytyy valmistautua tätä maata puolustamaan aseilla, ja yleinen asevelvollisuus täytyy silloin pieniä poikkeuksia ja omantunnon syytä lukuun ottamatta kaikkien toteuttaa eikä houkuttella ihmisiä siviilipalvelukseen.

Armeijassa on jo erittäin suuri ongelma jo lääkäreiden kohdalla. Armeijan pitäisi kouluttaa kriisitilanteita varten sellaisia lääkäreitä, jotka

pystyvät työskentelemään rintamaolosuhteissa, mutta lääkäreitä ei juuri enää armeijaan mene. Kaikki lähtevät siviilipalvelukseen, koska he joutuvat siellä armeijassa ollessaan tekemään ilmaista työtä, koko ajan sitä lääkärintyötä pientä alokasaikakoulutusta lukuun ottamatta, ja lääkärit ovat lähteneet siitä, että koska siviilipalvelus on hyvin edullinen, niin mennään sinne. Jos tätä ei tehdä näin edulliseksi kuin se on nykyisin, silloin myös lääkärit arvioivat sitä asiaa toisin. Jos heille vielä annetaan tiettyjä koulutuksellisia etuja armeijassa ollessaan, niin silloin lääkäriongelmaakin armeijasta puuttuu. Ei mennä sivariksi vaan suoritetaan asepalvelus ja opetellaan siinä myös niitä taitoja, joita lääkärille ei tietysti varsinaisen koulutuksen taholta tule, niin kuin tulee kenttäpalveluksen yhteydessä.

Herra puhemies! Tämä on erinomaisen hyvä aloite ed. Siimekseltä sikäli, että se tuo esille tällaisia ongelmia. Ei pidä siviilipalvelusta tehdä houkuttelevaksi, koska se murentaa armeijamme selkärangan. Se pitää tehdä mahdollisimman vähän houkuttelevaksi, jotta suomalaiset nuoret miehet ja naiset, naisten armeijasta minä en nyt niin paljon pidä väliä, mutta nimenomaan nuoret suomalaiset miehet suorittaisivat asevelvollisuutensa ja olisivat valmiita puolustamaan tätä maata. Ei luuta kädessä mitään maata puolusteta, herra puhemies, jos tänne joku hyökkää.

Ed. B r y g g a r e : Arvoisa puhemies! Ajattelin käyttää lyhyen puheenvuoron mutta kun ed. Aittoniemi tässä hekumoi Suomen tulevaisuudella, niin kyllä tässä muutama asia pitää korjata. Minulla on ollut se ymmärrys koko elämäni, että Suomessa on erittäin luja puolustustahto. Se on osoitettu monta kertaa ja se on edelleenkin mittavaa luokkaa. Onhan siitä tutkimustuloksia. Tällä hetkellä se tahto on nousussa jopa kielteisessä mielessä ja kaikki se, mitä ed. Aittoniemi pohti harjoista ynnä muista, on kovin yllättävää tältä paikalta puhuttuna.

Mutta ed. Siimeksen aloite ei millään tavalla liity mielestäni maanpuolustukseen. Se ei millään tavalla liity varusmiespalveluun. Se on mielestäni totaalista populismia ja valitettavaa sellaista. Täällä puhutaan fyysisestä rasittavuudesta. En tiedä, miten paljon ed. Siimes siitä tietää, mutta väitän, että niille, joilla armeijamuistoja löytyy ja on, se fyysinen rasitus ei sieltä pahimpana mieleen tule vaan nimenomaan ne loppoajat ja se ainainen lorvailu siellä kasarmilla.

Suomi tarvitsee oman armeijansa. Olemme köyhä maa ja maanpuolustuksessa nimenomaan

tämän tyyppinen palvelus on merkittävä. Siinä tietysti ed. Siimes on ihan oikeassa, että maanpuolustustahtoa edelleenkin tarvitaan mutta se tapa, jolla sitä pitää lisätä, ei varmaankaan ole tämän tyyppinen, mitä tässä ehdotetaan.

Armeijan ja varmaan kaikkien meidän pitäisi pohtia sitä, millä tavoin ne ihmiset, jotka siellä tätä tärkeätä tehtävää suorittavat, motivoitaisiin entistä paremmin tekemään sitä tehtävää. Armeijan puoleltahan on tullut erilaisia hyviä ehdotuksia siitä, että joidenkin palvelussuhteissa se näkyisi pisteinä jatko-opiskelussa. Se on useimmiten näkynyt työtodistuksissa. Edelleenkin sotilasarvo näkyy monilla tavoin eli siitä ei ole haistaa

Toisaalta mitä tulee siviilipalveluun, niin se määrä, joka tällä hetkellä ihmisiä suorittaa siviilipalvelun, ei ole millään tavalla hälyyttävä tai sellainen, että se olisi jollain tavalla tätä maata viemässä kohti väärää suuntaa. Väitän, juuri rasittavuuden suhteen, että kysymys on todellakin paljon, paljon kovemmista hommista. Fyysisen rasituksen on hyvin pieni osa tällaisista kokonaisstressistä, mikä ihmisellä on.

Mielestäni armeijan tehtävä ja haaste on nimenomaan se, millä tavoin entistä paremmin ne kaverit, jotka ovat palvelusiässä, pystytään motivoimaan sitä palvelusta suorittamaan niin, että ei olisi tällaisista lusuilua sen takia, että siellä pelättäisiin jotain fyysistä tai muuta rasitusta. Se on kyllä todettava, että kun kuulee niitä tutkimustuloksia, joita varusmiespalveluajoilta saadaan, niin varusmiesten fyysinen kunto on aika vahvasti rappeutumassa. Se ei ole armeijan vika, se on varmasti meidän koululaitoksemme vika. Se on tässä yhteiskunnassa monenkin tekijän syy, siihen en aio tässä puuttua.

Mutta minä toivoisin myös ed. Siimekseltä vähän kyvykkämpiä aloitteita siitä, millä tavalla saisimme aikaan sen tyypistä lainsäädäntöä, jolla voisimme kehittää palveluksessa olevien miesten motiivia. Tämä vain lisää ristiriitoja. Täällä olemme jo nähneet hyvin voimakkaita kannanottoja siitä, kuinka diskriminoiva tämä esitys on. Toissapäivänä kuulin radiosta, en nyt uskalla suoraan lainata puhujakorokkeelta sitä tahoja, mutta epäilen, että se oli kuitenkin jokin ihmisoikeusjärjestöistä, oliko Amnesty, joka pohti juuri sitä, että Suomessa laitetaan uskonnollisilla ja muilla perusteilla ihmiset eri järjestykseen. Sekin tulee olemaan jossain vaiheessa varmasti pöydällä pohdittaessa sitä, millä tavoin jatkossa toimitaan.

Vuorokausimäärä ei tule varmasti millään ta-

valla ratkaisemaan sitä, millä tavoin ihmiset valitsevat jonkin asian. Tällainen keppi, tai miten sanoisin, tukki, ei varmaan lisää puolustustahtoa. Niitä porkkanoita kaivattaisiin enemmän kuin tällaisia kovin kevyitä ja populistisia laki-aloitteita.

Ed. Myllyniemi: Herra puhemies! Tämä on tietenkin hyvin vaikea asia ottaa kantaa ja olisi ehkä viisainta, ettei niin kovasti kantaa ottaisikaan. Toivoisi, että osaisi sovittaa sanansa oikein, kun tässä ei nyt välttämättä ole ihan oikeassa ja väärässä olevia. Mutta kun olen seitsemänä eri vuotena Puolustusvoimien palveluksessa ollut ja reservin sotilasmestari, en voi millään tapaa olla hyväksymässä sitäkään, millä tavalla tätä aloitetta vastustetaan.

Tosin on kyllä heti alkuun sanottava, että tämänhetkinen palveluaika varmaankin riittää. Sitä vain pitäisi varmaan pystyä tehostamaan ja tekemään vielä järkevämmäksi. En todellakaan kannata sitä, että päiviä vielä lisätään. Erinomaisen hyvä asia on se, että Puolustusvoimien varusmiespalvelusta tehdään järkevämmäksi. Ed. Bryggare sanoi, että siellä oli sitä aikaa ja aikaa. Sotahan on sitä, että korkeintaan 5 prosenttia ajasta tapellaan ja loppuaika on muuta. Mutta ehkä se parempi on näin päin. Ei se hirvittävän hauskaa ole tapella 95 prosenttia ja 5 prosenttia huilata.

Joka tapauksessa sitä varmasti pystytään parantamaan ja näin on tarkoitus tehdäkin nyt, kun Puolustusvoimien toimintaa muutetaan. Lomat vähenevät ja toimintaa tehostetaan. Lauantaihan on useimmiten esimerkiksi varusmiesaikana ollut aivan, sanoisiko, turhanaikaista aikaa jo vuosikymmeniä taaksepäin, niin nytkin, mutta ilmeisesti asia tulee paranemaan.

Mutta ei voi sillä tavalla sanoa, kun hyökätään niitä henkilöitä vastaan, jotka ovat palvelleet isänmaata aseiden kanssa, että he ovat väärässä. Tosi on se, että siviilipalvelumiehellä on aivan laillinen oikeus päästä siviilipalveluun. Eihän sitä kukaan ole väittänyt vastaan. Mutta ei saa sanoa sillä tavalla, että se pitää välttämättä sanoisiko, meidän vastapuolen hyväksyä. Kyllä minä pidän, että se on aivan oikein, kun laki näin sallii. Näin tehtäköön. Niinhän se on monessa maassa muuallakin, mutta ei voida vaatia, että minun pitää välttämättä hyväksyä, että se on hyvä asia. Kai minäkin, niin kuin vastapuolikin, saan olla omaa mieltäni, eikä tarvitse aina mennä siitä ylitse, missä aita on matalin.

Hyväksyn aivan täydellisesti uskonnolliset

syvät. On tietenkin joitakin muitakin vakaumuksia. Henkilöllä voi todellakin olla, vaikka ei olisi uskonnollinen henkilö, sellainen vakaumus, että hän ei halua ihmistä surmata, ei silläkään uhalla, että joutuu itse surmatuksi tai hänen lähiomaisensa. Kyllä tämä voidaan hyväksyä. Mutta väitän ihan 100-prosenttisesti, että siviilipalvelumiehistä suurin osa kieltäytyy aseista puhtaasti poliittisista syistä. Tietenkin voin olla väärässä ja monta kertaa olen väärässä, mutta valitettavasti puhtaasti poliittisista syistä. Haluaisin vain nähdä, kuinka paljon siviilipalvelumiehistä on esimerkiksi keskustapuolueen ja kokoomuksen kannattajia. Hyvin vähän, jos otetaan tiedot. (Ed. Virtanen: Menevätkö he armeijaan poliittisista syistä?) — Kyllä. Miksei mentäisi poliittisista syistä? Miksemme haluaisi puolustaa sitä poliittista järjestelmää, mikä Suomessa on olemassa? (Ed. Virtanen: Aika kova väite!)

Joka tapauksessa määräkään ei ole mikään pieni, 2 000 miestä vuodessa jää tällä hetkellä pois sotilaspalveluksesta ja määrä lisääntyy koko ajan. Missä on se raja, minkä voimme hyväksyä? Nyt jo 2 000 tervettä miestä jää pois sotilaspalveluksesta. Se on melkoinen määrä. Se on kymmenen vuoden ikäluokissa 20 000, 30 vuoden ikäluokissa se on jo 30 000 miestä. Sillä on melkoinen merkitys. Vaikka ei ole sopivaa tässä asiassa leikkiä laskea, niin jos 30 000 miestä vaikka antautuu sota-aikana, siitä on jo melkoinen haitta viholliselle. Ainakin suurempi hyöty kuin siitä, että ovat siviilipalveluksessa.

Ei siviilipalvelumiehille löydy sota-aikana — toivottavasti koskaan ei tule sellaista, ja uskotaan, että sellaista ei tapahdu — riittävästi töitä ja tehtäviä. Heitä ei ole millään tavalla vapautettu sodan ajan palveluksesta. Minä olisin ainakin hirvittävän huolestunut, kun minut laitettaisiin komppanian eteen menemään jopa ilman asetta ja ilman mitään koulutusta. Täytyy ottaa huomioon, että siviilipalvelumiehet sijoitetaan ihan normaaliin sotilaspalveluun myös sodan aikana. Tämä seikka kannattaisi ottaa huomioon.

Millä tavalla saisimme sotilaita esimerkiksi rauhantyöhön, YK:n sotilastehtäviin, jos kaikki olisivat siviilipalvelumiehiä? Joku minulle sanoi, että herra sotilasmestari on kovin sotilasintoinen. En minä tiedä. Minä olin Kyproksen YK-joukoissa vuosina 64—65 ja vieläkin kiittävät, ei varmaan minua, mutta suomalaisia YK-joukkoja niistä tehtävistä, mitä me siellä sotilaina saimme aikaan. Jos olisimme olleet siellä ilman aseita siviilipalvelumiehinä, meidän olisi pitänyt lähteä entistä useammin karkuun. Ei silloin mitään kar-

kuun lähdetty eikä aseita niin paljon käytetty, mutta toki samassa kompaniassa, missä minäkin olin, kaatui kuitenkin taistelutehtävissä henkilöitä ja useita haavoittui. Ei sinne voi lähettää esimerkiksi pelkästään siviilimiehiä, kyllä YK-tehtävissä tarvitaan sotilaita.

Niin kuin sanottu, tässä ei voi sanojansa sillä tavalla sovittaa, enkä minäkään varmasti niin onnistunut, etteikö vastapuoli siitä loukkaantuisi, vaikka se ei missään tapauksessa ole tarkoitus. Kyllä minä hyväksyn määrätyn määrän siviilipalvelusmiehiä, määrätty henkilöt, mutta silloin, jos se menee puhtaasti poliittisten kannanottojen mukaan, se on väärin.

Ed. Pehkonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. B r e m e r : Arvoisa puhemies! Kyllä tässä haavi loksalti auki, kun ed. Bryggare sanoi, ettei tällä asialla ole mitään tekemistä puolustustehtävän kanssa. Minusta tässä nimenomaan on jälleen palattu erittäin keskeiseen kysymykseen: Mitä resursseja meillä on Suomen itsenäisyyden puolustamiseen? Minkä arvoinen on ylipääntensä maan ja kansan itsenäisyys, ja onko sitä vain osan väestöstä puolustettava ja osa voi vetää lonkkaa ja nauttia tuloksista, jos ne onnistuvat?

Minusta helikopterikeskustelu täällä eduskunnassa todisti aika surullisella tavalla, että suomalaiset kansanedustajatkaan eivät täysin tajua, minkä arvoinen todella on itsenäisyys ja miten paljon uhrauksia on tehtävä, että maa tänä päivänä pysyy itsenäisenä. On todella paikallaan myös kysyä, tarvitaanko tänä päivänä maanpuolustusta lainkaan, kun tällä tavalla tällaisia tuulia puhalttaa eduskunnassakin.

Arvoisa puhemies! Jos lähdetään siitä, että asevelvollisuus on ydinasia maanpuolustuksessa, niin on kai myös lähdettävä siitä, että siviilipalvelu on osa maanpuolustustyötä. Varsinainen ongelma on siinä, millä tavalla siviilipalvelua voidaan virtaviivaistaa maanpuolustustyötä hyödyntämään. Kysymys on mielestäni ennen kaikkea siis siviilipalvelun laadun parantamisesta. Minusta on erittäin hyvä, että ed. Siimes otti esille tämän asian.

Sitä, parannetaanko siviilipalvelun laatua maanpuolustusta täydentämään pidentämällä palveluaikaa, pikkuisen epäilen. Laadun parantamiseen mielestäni oikea ratkaisu on ehkä pikemminkin siviilipalveluajan käytön laadullinen parantaminen. Ajankäytön tehokkuus on läpi-

käyvästi maanpuolustustoimintamme ydinongelma. Se koskee myös asepalvelusta nykyisissä Puolustusvoimissamme. Ongelma on siis ajankäytön tehostaminen, henkilöresurssien maksimaalinen hyödyntäminen myös siviilipalvelutoiminnassa.

Ed. Siimes on ihan oikeassa, kun hän toteaa, että siviilipalveluksesta on muodostunut tapa päästä helpommalla. Se puolestaan haastaa miettimään, millä tavalla ne henkilöresurssit, jotka asettuvat siviilipalveluun, voidaan hyödyntää, miten niitten henkilöresurssien koulutus voidaan hyödyntää siviilipalvelun kautta kuitenkin maanpuolustuskäyttöön.

Näin tasa-arvon aikana vähäväkisessä ja vähävaraisessa Suomessa, niin kuin helikopterikeskustelukin osoitti, minusta on kohdistettava katseet myös naispuoliseen väestöön samalla tavalla kuin on tehty erittäin monessa kehittyneessä maassa. Nainen on itse asiassa aivan yhtä tehokas maanpuolustaja sekä lentäjänä että ampujana kuin mies. Mitä varten tätä ei voida hyödyntää, kun miehillekin myönnetään jo synnytyslomia? Mielestäni on harkittava myös naisten asevelvollisuutta muodossa tai toisessa. Se jääköön täällä käytävän keskustelun varaan, mutta älköön sitäkään unohdettako.

Vielä kerran, olen sitä mieltä, että kyllä ed. Siimes on ottanut erittäin hyvän asian esille keskusteltavaksi.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Täytyy tulla korokkeelle puhumaan, kun melkein maanpetturiksi leimattiin ja tuli 30-luvun mielipiteitä. En olisi kyllä uskonut, että tämän tasoista juttua tästä saadaan aikaiseksi.

Ikävintähän tässä on, että ihmiset, jotka puhuvat maanpuolustushengestä, puhuvat ilmeisesti Suomen yhtenäisyydestä, puolustustahdosta ja samanaikaisesti käyttäytyvät täällä kuin pahimmat hävittäjät, maahengen turmelijat, käyttäytyvät iltapäivälehtien toimittajien ehdoilla tai kaltaisesti vääristämällä tämän asian täysin asiaankuulumattomalle tasolle.

Muutama edustaja toi erinomaisesti minulle mieleen transaktioanalyysin. Se oli aikoinaan kanssakäymisen kuvioita siinä, kuinka ihmisiä käsitellään. Muutamalle edustajalle juuri armeija on niin mustavalkoinen, että ei ole kerta kaikkiaan minkäänlaista sateenkaarta välissä, sen kaltaisia ilmiöitä näkyi. Puhutaan vaiheista vanhempi—aikuinen—lapsi, ja aikuisuus on kypsää ihmisyyttä, jossa pystyy näkemään asioitten todellisen luonteen, pystyy tasapuolisesti ja tasa-

arvoisesti suhtautumaan asioihin. On hämmästyttävää, että muutama edustaja käyttäytyi kuin vanhempi, täysin musta vanhempi terrorisoivalla tasolla, ja mielipiteet täysin lapsellisia. Nämä eivät kohtaa, niin että olisi edes vähän aikuisen ihmisen mielipiteitä, vaan täytyy vetää jotain 20-luvun tai 30-luvun tai ehkä jopa 15-luvun kielenkäyttöä tai asenteellisuutta.

Ehkä härskeimmillään tai ehkä vahingossa ed. Myllyniemi meni siihen, että poliittisista syistä mennään armeijaan. Tosiaan iltapäivälehdet tai Helsingin Sanomat ei ole enää paikalla, kun ei ole homoja debatoimassa, mutta ehkä ne pystyisivät kuvaamaan, onko tuo joku keskustan tai kristillisten yleinen mielipide. Kyllä minun mielestäni tuon kaltainen ihmiskäsitys tai käsitys suomalaisesta maanpuolustuksesta — menee ja kysyy upseereilta tai kenraaleilta tästä asiasta — halveksii tätä parlamenttia, koko Suomen kansaa, Suomen konsensuspolitiikkaa, tämän nykyisen hallituksen ja jopa voisi sanoa opposition linjaa. Ei kerta kaikkiaan voi ajatella sitä niin.

Siis minä vielä kerran sanon, että meillä lain mukaan on siviilipalvelus ja keskustelemme täällä siviilipalveluksen ajan pidentämisestä, aivan kuten täällä tuli esille. En tiedä, kuka puhui, oliko se ed. Bremer, mutta ed. Bryggarekin puhui laadusta. Me puhumme siitä, että nuoret miehet ja naiset, joilla on energiaa ja kasvuvoimaa, menevät paikkaan, jossa joutuvat olemaan kauan, ja sen ajan tehokkuuden ja laadun parantamisesta on kyse, on sitten kyseessä siviilipalvelu tai muu.

Minä vielä kerran sanon, että siviilipalvelupäätös ei ole suurelle osalle kovinkaan helppo ja se johtuu hyvin paljon siitä, että maailma ja yhteiskunta ja Suomen asenteet ovat koventuneet ja teidän kaltaisenne ihmiset ovat johdossa tietyissä paikoissa. Te tiedätte, että aina vain rohkeampaa ihmistä vaatii, että menee siviilipalveluun. Jos te tutkistelette itseänne siinä, että te olisitte vastaanottamassa tällaisia ihmisiä, jotka ovat käyneet siviilipalveluksen, te ihan rehellisesti tietäisitte, mitä minä tarkoitan. Päinvastoin kun osa menee siviilipalveluun ja saa siellä laadukkaan sen kaltaisen tietotaidollisen koulutuksen, se on vain hyödyksi Suomen armeijalle, jonka pitää satsata nämä rahansa enemmän ja enemmän laatuun teknistyvän aikana sodankäynnin muuttuessa todella tietokonepeleiksi ja muuta vastaavaa.

Upseerit itse puhuvat joka kerta, kun heidän kanssaan on ja heitä kouluttamassa joskus siinä, mikä on maanpuolustuksellinen henki, että suu-

rin ongelma on se, että karsintaa ei ole tarpeeksi. Tulee ihan liikaa semmoisia ihmisiä, jotka mieluummin olisivat voineet jättää käymättä armeijan tai jotka voisi panna siviilipalvelukseen. On käsittämätöntä, että joittenkin teidän kaltaistenne asenteella ihmiset, jotka tutkivat niitä, jotka ovat tulossa armeijaan, lääkärit ja psykologit ja muut vastaavat, ottavat sinne ihmisiä, jotka haittaavat koulutushenkeä, haittaavat yhteistyöhön, sotkevat sitä sekopäisyydellään. Sitä on Suomen armeijassa ihan tarpeeksi. Ei tarvitse katsella amerikkalaisia armeijapornoelokuvia. Sitä on niin paljon siellä, että on paikallaan laadun korostaminen.

Aivan kuten täällä ed. Bryggare puhui maanpuolustustahdosta, sitä on tänä aikana jopa vähän liikaakin tässä ilmapiirissä. Sitä varmasti on. Siviilipalvelus ei ole pätkääkään heikentämässä sitä. Ne asiat, jotka äsken tulivat jo esiin siitä, että tämä monella tavalla loukkaa ihmiskäsitystä ja tasa-arvoa ja monia ratifioituja pykälä, on todellakin oma juttunsa.

Odottakaa, kun käännän esille tämän ed. Siimeksen varsinaisen aloitteen. Täällä sanotaan näin: "Laajaan koulutettuun reserviin nojautuvan puolustusjärjestelmämme toimivuuden edellytys on, että mahdollisimman suuri osa asevelvollisista suorittaa varusmiespalvelun." Tuossa on tuo "suuri osa". Taas jos kuuntelee alan asiantuntijoita, niin ei se mene ollenkaan noin. Siinä lukee "suuri". Siis iso määrä, lukumäärä, koko ratkaisee. Se on vanhanaikaisinta ajattelua, mitä voi olla. Laatu ratkaisee.

Suomen tulevaisuuden ratkaisujenkin kannalta näyttää, ihan kuin me olisimme jossain tyhjiössä ja olisi pudonnut jonnekin 20—30-luvulle vielä se tyhjiökin, se sotilaallinen tyhjiö, joka kuulemma on kenraalien päässä, mutta näköjään myös kenraalien yläpuolella olevien päässä eli kansanedustajien, jotka siis komentavat kenraalejakin. Tuntuu siltä, että te ette todellakaan muista, millä vuosisadalla tai vuosikymmenellä tässä ollaan ja mitä suunnitelmia Suomella on ja missä mennään: Weu:ssa ja muualla.

Vielä kerran: toivoisi, että seuraava puhuja, joka tänne tulee, ei syytä minua maanpetturuudesta ja jostain laiskuudesta ja velttoudesta ja siitä, että kun ei uskaltanut mennä armeijaan ja kun me olemme käyneet. Kyllä isä ja isoisät ovat käyneet armeijan, ja voin vielä sanoa, että olin menossa armeijaan, ajokortilla autojoukkoihin. Mutta kun tulin 28-vuotiaana yliopistosta ulos lusuultuani yliopistossa, koska siellä oli mukavaa ja urheasti käyttäydyin ja saavutin mainetta

ja muuta vastaavaa, niin itse kutsuntahenkilö sanoi, että ihme, kun sinä et ole sinne siviilipalveluun mennyt, kun kaiken näköiset hipit tässä juoksevat. Minä sanoin, että kyllä sinne oikeastaan voisi mennä ja että on se tosiaan ihan älytöntä, että joku 17—18-vuotias korpraali rupeaa elämöimään, niin kuin täällä jotkut kansanedustajat äsken, minä taidankin mennä siviilipalveluun. Niin minä menin siviilipalveluun.

Minä voin tässä puhua aika hyvin omasta mielestäni, koska minä en ole ollut tällä lailla eettisesti tai uskonnollisesti varautunut, niin että olisin jotain luistanut, vaan valitsisin siviilipalveluun aivan järkevistä syistä. Tietysti olen jälkeensä joutunut kohtaamaan paljon tietynlaista ajattelua sitten, kun olen työtä hakenut. — Tämä menee ihan huumoriksi.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Mitä tällä aloitteella saavutettaisiin, jos jatkettaisiin sivarien palvelusaikaa? Se nimittäin ei muuttaisi ihmisten asenteita. Sellainen ajattelu on aloitteen lähtöjuurissa, se fiba, että ihmisissä on hirveän paljon lusmuja, jotka eivät haluaisi tulla armeijaan. Voi kysyä sitä taustaa vasten, millä tavalla mitataan ihmisen uskonnollisuus, miten syvää se on, taikka eettisyys, miten vankka käsitys on.

Kuitenkaan sitä ei pidä sotkea tähän kysymykseen, maanpuolustushenkeen. Sitä meillä Suomessa tuntuu olevan hirveän paljon. Sehän näkyy siinä, että meillä on kuitenkin prosentteina hirveän vähän näitä, jotka kieltäytyvät aseellisesta palveluksesta. Minä en tiedä, onko se hirveän paljon lisääntymässäkään. En tiedä, mistä tällainen huoli on tullut.

Ed. Aittoniemi totesi puheessaan, jotta sivariksi houkutellaan. Silloinhan tässä on kysymys semmoisesta, jotta meidän pitää tehdä armeija houkuttelevaksi. Siellä ovat juuri parhaassa iässä olevat nuoret, joilla on rahanmeno hirveästi, perhe perustettavana, kaikkia hankintoja pitäisi tehdä elämää varten. Eikö pitäisi systeemiä muuttaa sillä tavalla, että tehostetaan sitä varusmiespalvelusaikaa? Tehdään tosissaan tehokas paketti siitä hommasta ja maksetaan sinä aikana kunnon palkka. Jos ihminen on jossakin ammatissa ollut, maksetaan tietyn suuruinen ansionmenetyskorvauskin. (Ed. Bremer: Mistä rahat?) — Lyhennetään varusmiesaikaa niin paljon, että tehdään se kahdessa ja puolessa kuukaudessa koko juttu ja on oppinut tappaja vai mikä niistä tuleekin sitten eri aloilla siellä.

Sivarit ovat hyviä sitojia. Sotaa vartenhan armeijassa koulutetaan. Eikö se ole tällainen juttu, ainakin minä muistan, että pyssyt olalla kuljettiin ja ammuttiin ihmisen näköiseen maaliin. Sivareitahan tarvitaan sidontapaikoille, kun sodassa tulee haavoittuneita ja kaikki eivät kuole välttämättä, ja hautoja kaivamaan tietysti siinä vaiheessa. Sivarithan kieltäytyvät aseista eettisistä ja uskonnollisista syistä, mutta ovat valmiit auttamaan tällaisissa tapauksissa. Tarvitaan siellä sodan aikana haavoittuneiden auttajia ja hautaajia ja kaiken näköisiä kärrymiehiä ja parrimiehiä, mutta he eivät vain ota asetta.

Siinä mielessä toivoisi, jotta edustajat eivät hirveän vakavasti ottaisi meidän tehtäväksemme tällaisista siviilipalvelusajan lisäämistä ja tällaisista ei tapahtuisi missään tapauksessa, vaan ihmisen uskonnollista tai eettistä vakaumusta kunnioitettaisiin. Se on meillä laissa tänäkin päivänä. Siitä ei saisi yhtään enempää rangaista. Vaikka ihminen laitettaisiin vankilaan, mielipide ei muutu, jos se on oikea mielipide. Vaikka pidettäisiin viisi vuotta siviilipalveluksessa, mielipide ei muutu eikä hän asetta tule ottamaan. Minä en usko sitä, se on vakaa ajatus sillä henkilöllä.

Ed. Takkula: Arvoisa puhemies! Tämä ed. Siimeksen lakialoite on kirvoittanut kohtuullisen värikkään keskustelun. Huomaan, että isänmaan arvoista on hyvin paljon keskusteltu ja nostettu mieliin menneitä vuosikymmeniä, myös tätä aikaa, eikä aivan ole pysytty, niin kuin hyvin yleistä on, lakialoitteen tekstissä ja sisällössä, vaan on laajemmin mietitty maanpuolustuksen merkitystä ja tarkeyttä ja sen roolia yhteiskunnassamme.

On tietenkin totta, että itsenäisyys on keskeinen, jakamaton arvo, ja moneen otteeseen moni meistä on laulanut sitä pyhää valaa, missä vannotaan, että väkivalta ei tähän maahan koskea saa eikä vieras valtakaan, mutta Euroopan unionin yhteydessä moni on kysellyt, että jos menään kohti ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Nyt, ed. Takkula, kuitenkin tähän lakialoitteeseen eikä Euroopan unioniin.

Puhuja: Arvoisa puhemies! Olin tulossa siihen, mutta menen sitten lyhyemmän kaavan mukaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Heti siihen!

P u h u j a : Arvoisa puhemies! Ed. Siimes ajaa tässä määrällistä lisää siviilipalveluun ja hän perustelussaan lähtee siitä, että tällä hetkellä siviilipalvelus ei ole rasittavuudeltaan verrattavissa kurinalaisessa, tiiviissä yhteisössä suoritettavaan ja huomattavia fyysisiäkin rasituksia sisältävään asepalvelukseen. Näin herää sellainen kysymys, että jos siviilipalvelusaikaa nyt nostetaan 55 päivällä, niin kuin hänen aloitteensa on, onko tämä 55 päivän määrällinen lisäys toivottava ja sillä tavalla merkityksellinen, että silloin nämä tavoitteet, mitä ed. Siimes lakialoitteelleen asettaa, tulisivat toteutumaan.

Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että siviilipalvelusta tulisi kehittää enemmän kriisi- ja katastrofivalmiuksien kehittämisen suuntaan. Meillä on yleisesti ottaen tilanne hyvä, maanpuolustustahto on korkea. Noin 7—8 prosenttia ikäluokasta tällä hetkellä kieltäytyy aseellisesta palveluksesta, osa heistä vakaumuksen vuoksi, mikä on ymmärrettävää, ja osalla on muita syitä, joita voi tietenkin arvioida moniarvoisessa yhteiskunnassa ja joita ehkä omasta maailmankatsomuksestani käsin joskus on vaikea ymmärtää. Ymmärrän kyllä eettisen ja uskonnollisen vakaumuksen.

Mutta jos siviilipalvelusta kehitetään enemmän kriisi- ja katastrofivalmiuksien kehittämisen suuntaan, sillä on hyvin selvä yhteiskunnallinen ja isänmaallinen funktio, ja näen, että tämä laadullinen kehittäminen olisi merkityksellisempää ja tärkeämpää kuin määrällinen lisääminen. En tiedä, mihin laskelmiin ed. Siimeksen aloite tässä kohdin perustuu. Jos ajatellaan 55:tä päivää palvelukseen lisää, miksi se olisi silloin rasittavuudeltaan verrattavissa armeijapalvelukseen?

Nopeasti laskettuna ed. Siimeksen lakialoite tietäisi valtion budjettiin noin 11 miljoonan markan lisämäärärahan, jotta tämä voitaisiin toteuttaa. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että tämä 11 miljoonaa olisi käytettävä Puolustusvoimien kehittämiseen. Monet varuskunnat tällä hetkellä huutavat rahaa ja painopiste voisi olla siellä. Näin ollen siviilipalveluksen puolella enemmän kuin määrälliseen lisäykseen tultaisiin todellakin satsaamaan laadulliseen kehittämiseen.

Arvoisa puhemies! Ymmärrän ed. Siimeksen aloitteen hänen taustastaan käsin, mutta jollakin tavalla katson, että tämä asia ei tällä hetkellä ole akuutein kysymys, mitä meillä on puolustushallinnon alalla. Mutta ymmärsin puhemiehen ohjauksesta, että laajemmin tässä ei niitä toimenpiteitä, mitä näkisin tämän sijasta hyvinä, ole paikal-

laan esittää. Toteankin sen vuoksi loppuun huolimatta siitä, että tämäkin menee hiukan ohi kontekstin, että mielestäni kaikissa olosuhteissa Suomi tarvitsee uskottavat puolustusvoimat. Sen vuoksi toivon, että se siviilipalvelus, mitä meillä järjestetään, voisi olla tukemassa myös oikealla tavalla Puolustusvoimien toimintaa, niin että tälle ajalle ominaiset kriisi- ja katastrofivalmiudet voisivat sitä kautta parantua ja kehitys nimenomaan olisi laadullisen eikä määrällisen lisäyksen puolella.

Ed. B r y g g a r e : Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Myllyniemen puheen johdosta, koska en voinut olla kommentoimatta sitä, kun hän vetosi siihen, että poliittiset perusteet ovat yksi suurimpia syitä varusmiespalveluksen valinnassa tai valitsematta jättämisessä.

Haluan vain kerrata historiaa vuosilta 39—45. Väitänpä, että silloin suomalaisia ihmisiä kaatui isänmaan puolustamisessa. Siinä ei katsottu politiikkaa. On todella uskomatonta, että täällä tällaisiin asioihin vedotaan. Minä uskon ja minä väitän, että meitä on ihmisiä, jotka eivät voi tarttua aseisiin, eivät voi ampuu tai pohitia sitä, että ampuvat toisen ihmisen. Siihen ei politiikka millään tavoin liity. Varmasti vaatii suurempaa siviilirohkeutta marssia siviilipalveluun kuin marssia perinteiseen armeijaan. Silti toivon, että tässä nyt ei kehkeydy keskustelu siitä, mikä on todellakin maanpuolustustahto. Se on edelleenkin erittäin korkea. On selvästi nähtävissä, että se ei ole laskussa. Aina löytyy lusemureita sekä armeijassa että armeijan ulkopuolella. Tämä lakialoite on kuitenkin väärän suuntainen.

Ed. R i m m i : Herra puhemies! Olin aika hämmästynyt, kun luin ed. Siimeksen lakialoitetta siitä, että siviilipalvelusaikaa tulisi jatkaa juuri nyt, kun asevelvollisuuslakia muutetaan. Varsinaisten asevelvollisten asevelvollisuus aika lyhenee huomattavastikin, keskimääräinen palvelusaika yhdellä kuukaudella ja ylemmätkin palvelusajat lyhenevät keskimäärin kahdella kuukaudella. Sen sijaan kun siviilipalvelusaika on nyt jo 65 vuorokautta enemmän kuin ylin varusmies aika nykyisen lain mukaan, niin todella hämmästel. Päinvastoin minulla on se käsitys ja mielipide, että johdonmukaisuussyistä siviilipalvelusaikaa tulisi lyhentää, jotta oltaisiin samassa suhteessa.

Aivan edustajien Bryggaren ja Virtasen tavoin totean sen seikan, että todella tänä päivänä pal-

jon enemmän rohkeutta vaaditaan siihen, että hakeutuu siviilipalvelukseen, vaikka olisi eettisiäkin näkökulmia ja syitä.

Tässä yhteydessä haluaisin nostaa vielä esiin sen, vaikka se ei ihan välittömästi tähän kuuluukaan, miksi meillä on yksi ryhmä ihmisiä, jolla ei ole velvollisuutta edes siviilipalvelukseen. Tällä tarkoitan Jehovan todistajia. Myös olen sitä mieltä, että tätä asiaa pitäisi pohtia ja myös sitä, että siviilipalvelusta tulisi kehittää niin, että siviilipalvelusmiehet ja -naisetkin mahdollisen kriisi-ajan sattua olisivat erittäin tehokkaita ja hyviä hoitamaan niitä tehtäviä, jotka heille ilman asetta kuuluvat ja sopivat.

Ed. Siimes: Arvoisa puhemies! Varsin värikkään keskustelun kuluessa on kuultu aika käsitteittämiä tulkintoja tämän lakialoitteen tarkoituksesta. Varmastikin tarkoitushakuisesti moni edustaja on ymmärtänyt tahallaan väärin, mitä tässä ajetaan takaa.

Tarkoitus ei todellakaan ole rangaista niitä nuoria, jotka uskonnollisista tai eettisistä, vaakaumuksellisista omantunnonsyistä valitsevat siviilipalveluksen varusmiespalveluksen sijaan. Sen sijaan keskeistä on se, että edelleenkin tulevaisuudessa, kun varusmiespalvelusajat muuttuvat, kuitenkin enemmistö ikäluokasta valitsee varusmiespalveluksen, jotta meidän puolustusjärjestelmämme perusedellytykset pysyvät kunnossa. Kun vertaillaan siviilipalvelusta ja asepalvelusta ja niiden rasittavuutta ja houkuttelevuutta valittaessa erilaisia vaihtoehtoja, täytyy muistaa se, että normaali, tyypillinen siviilipalveluspäivä on kahdeksasta neljään, esimerkiksi josain ministeriössä suoritettava palveluspäivä, kun taas normaali varusmiehen päivä ei koskaan ole kahdeksasta neljään. Se voi olla 24 tuntia vuorokaudessa maastossa harjoittelua ja aika rankkaa sellaista.

Mitä tulee siviilipalveluksen sisällölliseen kehittämiseen, olen täysin samaa mieltä siitä asiasta, että varmasti sisällöllisesti sitäkin tulee kehittää, kuten varusmiespalvelusta nyt kehitetään monella tavalla. Esimerkiksi liikuntakoulutuksen lisäämisestä siviilipalvelusmiehille olisi varmasti heille itselleenkin hyötyä.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Uskonnollisia ja aatteellisia periaatteita on kunnioitettava ehdottomasti, mutta siviilipalvelusmiehistä ei saa tehdä mitään sankareita. Tällä tarkoitan, että ei myöskään siviilipalveluksesta saa tehdä niin houkuttelevaa, että se alkaa murentaa

sitä puolta, joka haluaa olla mukana aseellisessa palveluksessa. Siitä tässä on kysymys. Edelleenkin lähdän siitä, että myös siviilipalveluksessa olevien henkilöiden palveluvelvollisuutta ja valvontaa tehostetaan. Minä luulen, että se ei kaikkis-
sa asioissa ole ihan riittävä.

Ed. Pehkonen: Arvoisa puhemies! Minusta siviilipalveluksessa pitäisi tutkia, voisiko sivareita käyttää myös jatkettuina päivinä, tarkoitan iltoja ja viikonloppuja, siitä syystä, että jos joskus tulee tosi tilanne ja he joutuvat lähtemään tantereelle, silloin siellä tulee pitkiä viikonloppuja. Siinä se rasitus heille tulisi myös vastaan.

Ed. Virtanen: Arvoisa puhemies! Sen vain totean lyhyesti, että todellakin uskonnolliset ja eettiset syyt ovat henkisesti paljon korkeammalla tasolla kuin se, meneekö siviili- vai asepalveluun, jolloin näitä ihmisiä on kyllä kunnioitettava tässä ihan eri tasolla.

Vielä kerran sanon sen, että tämä on loukkaavasti laadittu. Eettiset ja uskonnolliset syyt tulkitaan tässä ed. Siimeksen paperissa ikään kuin niin, että pääsee helpommalla. Ne, jotka ovat tulleet uskoon tai kokeneet kristillisiä tai vahvoja henkisiä juttuja, tietävät, että se on kaikista vaikeinta, rankinta ja kärsimysten kautta eteenpäin menevää elämää. Sen takia nämä päätöksetkin, jotka tehdään sillä tasolla, ovat todella eri tasolla kuin iltapäivälehtitasolla oleva höpinä siitä, minä takia pitäisi koventaa.

Kun ed. Aittoniemi puhuu, että houkuttelevuutta ei saa lisätä, mikä sitä nyt on lisännyt muka? Päinvastoin tämä kova aika on taas ruvennut leimaamaan siviilipalvelusmiehiä. Todellisuudessaan, niin kuin ed. Rimmi sanoi, palveluajat lyhenevät. Silloin myös siviilipalveluajan pitää lyhentyä, jotta tasa-arvo ja nämä kaikki, mitä maailmalla ja Euroopassa peräänkuulutetaan, toteutuisivat.

Ed. Tulonen: Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Outi Siimeksen aloite on kannatettava.

Keskustelussa, mitä täällä on käyty, kaikella kunnioituksella mieskollegoja kohtaan, on tullut esiin aikamoisia turhautumia mutta myös varmasti jonkinasteisia traumoja siitä, että on oltu siviilipalvelumiehenä. (Ed. Virtanen: Älkää höpöttäkö!) Voisi ajatella, että kun lakiesitys lähtee myös siitä, että on kunnioitusta herättävää, jos eettisistä ja uskonnollista syistä halutaan mennä siviilipalveluun, niin minusta se on silloin kannat-

tettavaa ja ed. Outi Siimeksenkin lakialoitteessa tämä selvästi tuodaan esiin.

Totuus on vain se, että kun itse olen jutellut siviilipalveluihmisten kanssa, niin jos kymmenen kanssa olen jutellut, niistä yli puolella motiivina muu kuin eettinen tai uskonnollinen syy. Se motiivi on juuri se, että ei jakseta harrastaa esimerkiksi liikuntaa, hiihtää ja tehdä monia muita asioita, eli katsotaan, että armeija on fyysisesti liian raskas. Se on mielestäni aika arveluttava syy.

Kysymys on siitä, voidaanko armeijan koulutukseen saada jotain sellaista, joka ei ruoki sitä, että hakeudutaan siviilipalvelukseen. Minusta nämä kaikki ovat semmoisia asioita, jotka kannattaa ottaa esille.

Kannattaa ajatella vielä sitä, mitä voitaisiin tehdä, jotta armeija tehtäisiin houkuttelevammaksi, koska minä uskon, että me joudumme senkin keskustelun kyllä käymään.

Ed. R i m m i : Arvoisa puhemies! Ed. Tulosen puheenvuoron johdosta: Hän kysyi, onko armeijassa jotain sellaista, joka mahdollisesti houkutelisi siirtymään siviilipalvelukseen. Silloin kun uskonnolliset ja eettiset syyt ovat kysymyksessä, ei varmaan kauhean paljon näin ole, mutta osasyys saattaa olla, että meillä on Puolustusvoimissa pidetty erittäin huonosti huolta esimerkiksi kasarmeista ja siellä olosuhteet ovat huonoja. Mutta en usko, että se on ollenkaan pääsyy.

Mutta sitten vielä täällä käydyssä keskustelussa, mitä ennätin kuulla, on jotenkin hyvin halveksivasti suhtauduttu siviilipalvelusasiaan ja katsottu sitä vähän niinkin kuin tämä olisi suomalainen erikoisuus. Toivoisin, että tutustuisitte esimerkiksi Saksan puolustusvoimien tilanteeseen ja Saksan siviilipalveluksessa olevien määrään. Siellä puhutaan ihan eri suuruusluokasta kuin Suomen armeijassa.

Ed. S i i m e s : Arvoisa puhemies! Vielä ed. Virtaselle ja muutamille muillekin, jotka ovat täällä väittäneet, että kyseenalaistan jollain tavalla siviilipalvelukseen hakeutuvien uskonnollisia tai eettisiä vakaumuksia: Kunnioitan toki niitä, jotka omaavat uskonnollisen tai eettisen vakaumuksen ja siitä syystä valitsevat siviilipalveluksen, mutta jos katsotaan esimerkiksi varusmiespalveluksen jo aloittaneita siviilipalvelukseen hakeutuvia, kummallisella monella tämä uusi vakaumus herää juuri ennen rasittavaa maastoharjoitusta tai kun viikonloppuvapaa on evätty tai jossain muussa vastaavassa yhteydes-

sä. Tällöin ei voi valitettavasti mitään muuta kuin hieman epäillä kyseisen vakaumuksen todellista olemassaoloa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

3) Lakialoite laiksi tieliikennelain 89 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 16/1998 vp (Pekka Kuosmanen /kok)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa herra puhemies! Kysymyksessä on lakialoite tieliikennelain 89 §:n muuttamisesta.

Pyöräily on paitsi nuorten liikkumisen pääväline myös 19—65-vuotiaiden perusliikuntamuoto. Pyöräily on kuntoilua, harrastusta ja samalla hyötyliikuntaa. Tutkimusten mukaan se on yksi harrastetuimmista vapaa-ajan liikunnan muodoista. Suomen Gallupin maaliskuun 97 ja helmikuun 98 välisenä aikana tekemän liikuntagallupin mukaan pyöräilyä ilmoitti harrastavansa miljoona suomalaista. Gallupin mukaan on pyöräilyn harrastajamäärä jyrkässä kasvussa, sillä vuonna 1996 pyöräilyn harrastajaksi ilmoittautui 700 000 kansalaista, kun samana vuonna 3,3 miljoonaa suomalaista ilmoitti omistavansa pyörän.

Pyöräilyn suosion kasvu ei tutkimuksen mukaan selity kausivaihteluilla, sillä myös syys- ja talvikautena pyöräilijöiden määrä on kasvanut. Yhtenä syynä suosioon pidetään väestön valvetumista sekä sitä, että pyöräily on harrastus, jolla jokainen kansalainen voi vaivattomasti ylläpitää ja kohentaa kuntoaan. Selvityksen mukaan pyöräilykaudella joka kuudes matka poljettiin polkupyörällä. Yhä useampi työmatka suoritetaan lumettomana aikana pyöräillen.

On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että pyörien tekniikan kehittymisen seurauksena vauhti on lisääntynyt huomasti, mikä osaltaan lisää tapaturmavaaraa sekä pyöräilijöille itselleen että jalankulkijoille ja jopa muulle liikenteelle. Vauhdin kasvaessa myös onnettomuuksien

vakavuusaste nousee samassa suhteessa. Tämän vuoksi on tärkeää huomioida, että kevyen liikenteen väylien kehittäminen ja huomion kiinnittäminen niiden turvallisuuteen on erittäin tärkeää.

Polkupyöräkypärän käytöllä on tärkeä turvallisuutta lisäävä merkitys onnettomuustilanteissa. Pyöräilykypärä suojaa tehokkaasti pään vakavilta vammoilta kaatumis- ja törmäyssonnettomuuksissa. Yleisimmät kuolinsyyt ja vakavat tapaturmat pyöräilyonnettomuuksissa ovat päähän kohdistuneet vammat. Liikenneturvan tekemän selvityksen mukaan pyöräilykypärän käyttö vähentää selvästi pyöräilykuolemia. Liikenneturvan tilaston mukaan Suomessa kuoli vuosina 90—96 yhteensä 510 polkupyöräilijää. Todellisuudessa loukkaantuneiden määrä on paljon suurempi kuin tilastoista ilmenee. Liikenneturvan oman selvityksen mukaan loukkaantuneita on vuosittain noin 30 000 henkilöä. Onko kukaan laskenut, paljonko tämä tekee yhteiskunnan varoissa? On huomattavaa, että pyöräilyonnettomuuksissa menehtyneiden määrä on vähentynyt sitä mukaa kuin pyöräilykypärän käyttö on lisääntynyt.

Arvoisa herra puhemies! Mielestäni meidän päättäjien tulee suhtautua vakavasti pyöräilyn suosion lisääntymiseen. Pidän tärkeänä, että Suomen pyöräilyn satavuotisjuhlavuotena sen kunniaksi huomioidaan suojakypärän käytön tarpeellisuus säätämällä sen käyttö pakolliseksi, kuten turvavöiden käyttöpakko aikanaan. Tällä lisätään kaikkien osapuolten turvallisuutta liikenteessä.

Ed. Bryggare: Arvoisa puhemies! Ed. Kuosmanen tarttuu erittäin tärkeään asiaan. Kun itse liikun pyörän kanssa, tiedän, mitkä ne riskit ovat, tiedän varmasti mistä on kysymys.

Aikoinaan liikenneministeriön kanssa puuhasin erästä lasten peräkärryasetusta. Se tuli voimaan ja silloin sain pientä kritiikkiä lähinnä eräiltä tahoilta lehdistössä siitä, että kaiken maailman asetuksia tässä maassa hommaillaan, eikö tämän pitäisi olla itsestäänselvää, että kun lapsia kuljetetaan peräkärryissä, niissä pitää olla turvavyötä ynnä muuta ynnä muuta. Sitä ennen kuitenkin lasten vieminen peräkärryissä oli laitonta ja piti saada muutos siihen. Silloin asianomainen kirjoittaja pohti juuri sitä, missä kulkee sääntelyt rajat. Tämä pohdiskelija tuli vastakkaiselta poliittiselta rintamalta kuin mitä minä edustan. Sen takia olenkin hieman yllättynyt siitä, että ed. Kuosmanen täällä pohtii säännösten lisäämistä polkupyöräilyssä.

Minun on hyvin vaikea tähän asiaan suoranaisesti ottaa kielteistä kantaa, sillä olen itse asiassa tästä asiasta heti kun tulin eduskuntaan kysynyt liikenneministeriltä kai kirjallisesti myös sitä, mikä olisi parhain tapa toimia niin, että pyöräilykypärien käyttö lisääntyisi ja että nämä nimenomaan lasten kohdalla hyvin hankalat ja vaaralliset tilanteet ja niistä seurauksena usein tulevat vammat pienenisivät tai jopa ehkäistyisivät tai ainakaan henkiä ei menisi. Sain silloin kyllä vastaukseksi sen, että meidän tulee odottaa ja tavaltaan muulla tavoin kehittää ja motivoida ihmisiä käyttämään kypärää. Lain asteelle tämän asian vieminen ei nopeuta pyöräilykypärän käyttöä, ja mikä oleellista, tämän asian valvonta on hyvin vaikeaa. Täällä poliisiresursseja tuntevat tietävät, kuinka mahdoton tilanne olisi se, että kesäisin poliisit seuraisivat tätä asiaa, koska kysymyksessä on todellakin erittäin suuri massa ihmisiä.

Tässä on esimerkkejä eri maista siitä, kuinka tätä asiaa on viety eteenpäin, ja olisi tietysti ollut hyvä tietää, mitä lain olemassaolo on vaikuttanut näissä maissa, onko kypärän käyttö oikeasti näissä maissa lisääntynyt. Minulla on kokemusta eräiden maiden käytännöistä, joissa, vaikka laki on voimassa, sitä ei oikein toteuteta, koska sitä ei pystytä valvomaan. Tämän takia juuri lain asteelle näiden asioiden vieminen on hankalaa. Kuitenkin tässä on oleellista, että tämä asia aivan oikein nostetaan pyöräilyn juhlavuonna erityisen tärkeäksi asiaksi. Se on suuri haaste. Ed. Kuosmanen perusteluissa mainitseman, esimerkiksi pyörätekniikan kehitys, nopeuksien lisääntyminen ja harrastuksen lisääntyminen, ovat kaikki niitä asioita, jotka ovat lisänneet riskiä.

Itse olen käyttänyt pyöräilykypärää ja myös lapseni vaativat jopa sitä. Heidän mielestään se on kiva, se on osa pyöräilyä, että kypärä on päässä. Väitänpä, että tällaisen asennemuokkauksen paikka tässä olisi. En ole aivan varma, että lain asteelle tätä asiaa voidaan juuri valvonnan vaikeuden viedä, mutta asennemuokkauksen paikka tässä on. Toivon, että tästä saadaan jälleen näin keväällä vähintäänkin erittäin isoja tietoisuuksia. Me kaikki täällä voimme olla hyvinä esimerkkeinä siitä, kuinka tärkeää pyöräilykypärän käyttö on. Pyöräily on liikuntamuotona ja hyötyliikuntamuotona vallan erinomainen asia ja kun siihen liittyy vielä nämä turvallisuusvälineet, niin asia on kunnossa.

Yhdysvalloissa tehtiin tutkimus, jossa, muistan sen, näytettiin esimerkkinä erään pyöräilijän kypärä. Siinä vaiheessa kypärät olivat vielä sitä astetta, että styroksikypärää sitoi kangas, joka

kangas oli niin sanottu sitova aine. Jos sen kankaan otti pois, niin kypärä ei suojannut päätä, mutta kun kangas oli sen styroksin päällä, niin se suoja. Aika hurjan näköisessä kunnossa olevia kypäriä esiteltiin, joissa kaikissa oli käynyt niin, että pyöräilijä oli selvinnyt rajusta rytkästä. Sitteen toisaalta kun kypärää ei ollut käytetty, niin vammat päähän olivat niin mittavia, että joissakin tapauksissa se oli johtanut menehtymiseen. Nämä kaikki ovat hyvin vakavia asioita.

Toivon, että tätä aloitetta käsiteltäessä valio-kunnassa pohdiskellaan kaikkia muitakin tapoja, jos aloite ei tästä mene eteenpäin, joilla kypärän käyttöä lisättäisiin, sillä tämä on erinomaisen tärkeä asia.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Yhdyn monella sektorilla ed. Bryggaren näkemyksiin ja pidän tätä hyvänä esityksenä kaiken kaikkiaan. Tietysti tämän asian lain tasolle saattaminen tulee olemaan kova juttu. Sen takia, kun pyöräily on lisääntynyt ja ennen kaikkea siis nuorison ja lasten keskuudessa on kypärän käyttö luonnollista, niin asennemuokkauksella, kasvatuksella kouluista lähtien voidaan asiaa viedä eteenpäin. Liikuntakasvatusta kun on tässä muutenkin peräänkuulutettu, meillä on kaikki edellytykset jo jääkiekosta lähtien, kun muutenkin on tällainen amerikkalaistyylinen soturihenki ja värit ja muuta, viikinkimeiningit ja muuta, niin pystytään lapset hyvinkin ... Lapset vaativat tyylikästä kypärää itselleen, koska se näyttää hienolta. Toisaalta voisi ajatella, että lapsille pistettäisiin ikäraja, joka olisi 16 tai 14 vuotta, että olisi tarpeeksi pienille lapsille kypäräpakko. Se taas saattaisi houkuttaa joitakin aikuisia käyttämään ... (Ed. Bryggare: Aikuiset ovat yhtä tärkeitä!) — On, mutta meinasin seuraavaksi mennä siihen, kun tässä ed. Kuosmanen paperissa on aika ronski Liikenneturvan tilasto, että 17 prosenttia oli alle 18-vuotiaita, 36 prosenttia 18—64-vuotiaita ja 47 prosenttia yli 64-vuotiaita.

Kun asuin maaseudulla ja Seinäjoen naapurustoa katselin aikoinaan — täällä on varmaan joitakin vanhoja nimismiehiäkin, jotka saattavat tietää näistä asioista — ja Alavudella reilut neljä vuotta, niin näistä 64-vuotiaista, jotka ovat kuolleet polkupyörällä, tilastosta ei näy ollenkaan sitä, ovatko he olleet humalassa tai niin sanotusti alkoholin vaikutuksen alaisina. Vaitan sitä, että moni näistä kuolleista vainajista, kaikki kunnia heille ja rauha heidän sielulleen, ei olisi laittanut siinä tilassa kypärää päähän, kun he lähtivät jostakin keskialutkuppilasta tai ravintolasta täl-

laisella haja-asutusseudulla pyöräilemään. Tätä on hyvin paljon tässä tilastossa.

Vielä kun mennään tilastoa alaspäin, jos puhutaan 18—64-vuotiaiden sijasta 30—64-vuotiaista, niin todella silloin voidaan mennä jopa pyörien kuntoon. Olen itse kokenut jopa sellaisen asian, että sitten, kun on vaihdepyörä kaverilta lainassa ja pari kolmekin vaihdetta ja sitten jarruttaa hivenen nauttineena jalkajarruilla, niin yhtäkkiä se ei pysähdykään, vaan pää meinaa haljeta seinään. Tästä puuttuu kokonaan tälle tietylle vanhemmalle ikäluokalle luonteenomainen humalakäyttäytyminen, jota ei siis polkupyörien suhteen voi valvoa. Oikeastaan aivan samalla tavalla ed. Bryggare sanoi, että jos tämä tulee lain tasolle, niin poliisithan menettävät hermonsa täydellisesti tässä jutussa, koska sitä ei pysty valvomaan.

Periaatteessa siis hyvin kannatettava juttu. Tietysti jos vielä edelliseen aiheeseen menisin, niin houkuttelevuus on tässä se taikasana. Ennen kaikkea pyöräilyn asenne, se pään sisällä oleva asia on kuitenkin tässä se tärkein juttu, ei välttämättä se pään luuston suojeleminen. Kun ed. Tulonen käytti edellisessä asiassa eräänlaista puoskaripsykologisointia ja puhui traumasta, niin jos käyttäisi samaa logiikkaa juuri tässä asiassa — traumahan tarkoittaa kreikaksi haavaa tai haavoittumaa — niin voisi ajatella, että sellainen ihminen, joka on kaatunut ja lyönyt päänsä, olisi sitä mieltä, ettei missään nimessä kypärää. Vaikka minäkin olen lyönyt pääni, niin kyllä minä kannatan sitä, että kypärä olisi hyvä olla olemassa.

Mutta vielä kerran, enemmän pitää asennepuoleen satsata. Luultavasti tämä ei mene läpi, mutta kannatetaan.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Ed. Kuosmanen on tehnyt sellaisen aloitteen, jonka olisin itsekkin voinut allekirjoittaa. Ed. Kuosmanen on ilmeisesti halunnut itsellään pitää koko jutun, mutta kannatan puheella tätä.

Tässä todetaan tilastojen perusteella sellainen hyvä asia, mitä on tapahtunut. Ennen kaikkea nyt, kun pyöräily on lisääntynyt, vammat ja vahingot ovat lisääntyneet ihan räjähdysmäisesti viime vuosina.

Tähän liittyy se seikka myös pyöräteiden ja penkereiden osalta, että maanteilla on niin kapeat asfaltit, missä ajetaan, että on mahdollisuus siinä ajaa. Siinä vielä ennen kaikkea pitää olla hyvät turvavälineet, kuten kypärä, kun siinä äkkiä luiskahtaa. Kun rekka ajaa vastaan, niin se

ilmavirta jo horjauttaa ihmistä sillä tavalla, että hyvin nopeasti voi olla hatevan puolella, ja silloin on vaarassa pää iskeytyä johonkin pusikkoon tai kiviin.

Samoin liikennesuunnittelun ja myös rahojen suuntauksen puolella pitäisi kiinnittää enemmän huomiota kevyen liikenteen väylien tekemiseen sinne, missä on vilkasta liikennettä valtateillä. Pyöräteitä tai kevyen liikenteen väyliä ei nimittäin vielä jokaisessa paikassa ole erikseen olemassa. Jatkossa toivoisi ihan valtakunnallista suunnitelmaa, että jossakin kohtuullisen lyhyessä aikataulussa voisimme saada turvalliseksi myös pyöräilymahdollisuudet. Sen lisäksi pitää kypärä ehdottomasti saada pakolliseksi. Kypärä on jo monessa maassa pakollinen, ja siitä on saatu hyviä tuloksia ja ihmishenkiä säästetty.

Ed. Bremer: Arvoisa puhemies! Kuinka pitkälle voi yhteiskunta mennä yksilön vapaudenriistossa, pakkoholhoamisessa? Tätä kysyttiin 60-luvulla, kun vakavasti pohdittiin heijastinpakkoa. Tässä on vähän sama asia. Nyt pohditaan pakkoa pyöräilykypärän käyttöön. Nyt on kuitenkin viime aikoina tapahtunut liikenteellisesti aivan ratkaisevia muutoksia, jotka on syytä ottaa huomioon, kun pohditaan ehdotettua lakimuutosta tai uutta lakia.

Lähtökohta on, että pyöräilyssä loukkaantuu noin 30 000 ihmistä vuodessa. Se ei ole pelkästään Liikenneturvan arvio, vaan se perustuu väitöskirjaan, joka tehtiin kolme vuotta sitten. Siinä oli myös eriteltynä onnettomuustyyppit, ja päähän sattuneet vauriot olivat erittäin korkealla pyöräilyonnettomuuksissa.

Nythän on niin, että kuollut poistuu kansantaloudellisesta kirjanpidosta, mutta loukkaantunut on se, joka jää. Ja loukkaantuneet ovat, varsinkin kun puhutaan nuorten loukkaantumisista, kalliita, niitä voidaan joutua maksamaan 30, 40, 50 vuotta yhteiskunnan toimesta. Kun siihen lisätään, että liikenneministeriö viime vuonna asetti tavoitteeksi pyöräilyn kaksinkertaistamisen, ollaan sen näkymän edessä, että loukkaantuneita kenties on 60 000 vuodessa aika pian. Tämä on sellainen näkymä, joka on syytä ottaa erittäin vakavasti.

Tämän lisäksi muuttuneisiin olosuhteisiin kaksinkertaistamistavoitteen lisäksi tulevat syntyneet suuret nopeuserot maastopyöräily-tehopyöräilyvillityksen myötä. Samalla kapealla pyörätiellä liikkuu usein äitejä takapakkariissaan lapsi telineessä, josta valitettavasti lapsi ei edes pääse karkuun vaikka haluaisi, kenties vähän

horjahdellen, ja samalla tiellä tulee ukkoja vastaan kypärä päässä ja vauhtia hyvinkin 60—70 kilometriä tunnissa.

Pyöräteillä ei lisäksi ole mitään sääntöjä. Toivotaan, että ajetaan pääsääntöisesti oikealla ja ohitetaan niin kuin isommallakin tiellä, mutta periaatteessa säännöt puuttuvat. Se on aivan villiä touhua.

Kun tällaista näkymää pohditaan, ed. Kuosmasen lakialoite on todella paikallaan.

Mutta kysymykseksi jää, kuinka pitkälle yhteiskunta voi mennä vapauden riistossa. Mielestäni se voi mennä pidemmälle kuin nykyisin.

Kun ed. Bryggare toi esille vaikeuden valvoa, totean, että todellakaan ei ole lainkaan vaikea valvoa pyöräilykypärän käyttöä verrattuna esimerkiksi turvavyön käyttöön, joka sekin on pakollinen. Mutta sehän tapahtuu suljetussa tilassa ja näkymät sisälle ovat hyvin rajoitetut, ja auto liikkuu sentään sellaisella nopeudella, että on vaikeampi huomata, onko turvavyö päällä vai ei. Silti se on pakollinen.

Vielä rajumpi esimerkki on täällä säädetty pelastusliivipakko. Pelastusliivihän ei tarvitse pitää päällä, vaan se voi olla tuhdossa tai veneen pohjalla tai jopa suljetussa tilassa kaapissa, jolloin se täyttää vaatimuksen. Otetaan sitten vielä nämä 60 000 järveä, mitä Suomessa on, niin onko poliisi joka järven rannalla katsomassa, että joka veneessä ja ruuhessa on pelastusliivit? Silti sellainen pakko täällä säädettiin.

Minusta todellakin on syytä tätä asiaa uudelleen pohtia ja päätyä siihen tulokseen, että se aika on tullut, että kypäräpakko on aivan asiaa. Ihan samalla tavalla, hyvät ystävät, toivon, että jalankulkijan heijastinpakkokin tulee sisällyttää näihin pakkoihin huolimatta siitä, mitä puhutaan mahdollisesta yksilönvapauden riistosta.

Ed. Pekonen: Arvoisa puhemies! Onko kypärän käyttö lakitasoinen asia vai ei, tätä kysymystä olen miettinyt jo useita vuosia. Työhuoneessani on tästä jo kauan sitten valmiiksi kirjoitettu lakialoite ja vielä vähän laajennettuna, eli se koskisi myös rullaluistelijoita. Ajattelen tässä taajama-aluetta. Olen kirjoittanut, että se koskisi aluksi vain taajama-alueita, että nähtäisiin, mistä on kysymys. Niinhän valojenkin kohdalla aloitettiin haja-asutusalueilta, ja nyt se koskee kaikkia paikkoja. Mutta ajattelin, että kypäräpakko olisi alkuun kaduilla pyöräilijöillä ja myös rullaluistelijoilla.

Eräs vaikeus kypärän käytössä on ollut, että kypärät eivät ole Suomessa olleet oikein sopivia.

Tiedän, että esimerkiksi USA:ssa nykyiset suomalaiset kypärät eivät ole sallittuja käyttää, ne eivät täytä tiettyjä vaatimuksia. Kypärässä pitäisi minusta muun muassa olla heijastin, että se myös pimeällä näkyisi.

Palaan vielä kysymykseen, onko tämä laki-aloitteen veroinen asia. Silloin, kun ihmisiä kuolee kymmenittäin, se on minusta sen arvoinen asia. Se ei ole minusta holhousta, vaan ohjausta. Valistuksella tämä asia ei mielestäni etene.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Kun aikanaan mopoilijoille tuli kypäräpakko, minä olin lähinnä huvittunut asiasta, tosin perustetomasti. Käytin sellaista vertausta, että renkipoka lähtee uimahousut jalassa heinäpellolta mopolla uimaan ja päässä on mahdoton kypärä, aika huvittava näky. Mutta mopokypärä on kylä suojaava, koska se on sen tyyppinen, että se suojaa joka puolelta, mutta malli, joka on pyöräilijöillä, ei suojaa muuta kuin pääläen. Polkupyöräilijän kypärä on aivan eri tyyppinen, ja näin ollen olen hiukan epäilevä sen vaikutuksesta.

Yksi asia on se, että tässä on kysymyksessä iso bisnes. Jos kaikille polkupyöräilijöille määrätään pakollinen kypärä, niin se on iso bisnes jollekulle. En tarkoita, että ed. Kuosmanen tämän takia olisi tehnyt aloitteen ja olisi vaihtamassa asfaltti-tehdastaan kypärätehtaaseen, mutta kyllä näissä asioissa siitakin on kysymys. Veikkaan vain, että jos polkupyöräilijöille aikanaan tulee kypäräpakko, niin jonkin ajan kuluttua ehkä bisnestarkoituksessa joku alkaa ajaa sitä, että jalankulkijoille tulee myös kypärä päähän. Koko ajan näissä asioissa edetään, ja se on lähinnä silloin huvittavaa. Kyllä väitän, että tietyllä tavalla näissä asioissa on lobbaustakin, koska halutaan se valtava bisnes, esimerkiksi valmistukseen ja myyntiin tulisi miljoona kypärää jossakin vaiheessa.

En tätä nyt tyrmää, mutta polkupyöräilijöiden kypärämalli on sellainen, että ei se auta, jos ihminen sen kanssa törmää johonkin, täytyy törmätä suoraan päälle, että se jotakin auttaa. Sen pitäisi olla mopoilijatyyppinen kypärä, mutta se on polkupyöräilijällä vähän hassun olinen.

Ed. T u l o n e n : Arvoisa puhemies! Minusta aloite on hyvä. Lähestyn tätä kansantalouden kannalta. Jos ajatellaan, että kun putoaa polkupyörän päältä, niin yleensä siinä tulee kallonmurtuma. Jos yleensä ihminen siitä selviää, niin joutuu olemaan teho-osaston tehostetussa hoidossa noin kaksi viikkoa, ja silloin hoitopäivän hinta on 14 000 markkaa. Kyllä sillä aikamoisen mää-

rän kypäriä saa jo ostettua, puhumattakaan siitä, mikä merkitys muuten on sillä, että yleensä säilyy hengissä.

Tämä on vähän ristiriitainen asia siinä mielessä, että Suomessa aika paljon kehoitetaan ihmisiä erilaisten tutkimusten jälkeen käyttämään polkupyörää esimerkiksi työmatkaliikuntaan. Toisaalta voisi ajatella, että myös tällainen kypäräpakko tulisi lakiin, koska se on ihan selkeä tie siihen, että myös koetaan, että työmatkaliikunta-kin sen jälkeen olisi turvallisempaa.

Mitä tulee kypärän hintaan, niin onneksi se on nyt aika paljon laskenut, ja kypärät ovat myös hyvin suunniteltuja, naisille suunnitellaan vähän erilaisia kuin lapsille ja miehille. Jos 150 markkaa maksaa kypärä, jolla taataan, että kallo ei halkea, jos lentää kahden metrin korkeudesta, niin mielestäni se ei ole kovin kallis hinta.

Ed. R i m m i : Arvoisa puhemies! Minusta ed. Kuosmanen lakialoite on erittäin hyvä ja tervetullut. En halua pitkittää keskustelua sen kummemmin, totean vain, että toivon, että tämä lakialoite menee myönteisessä mielessä eteenpäin. Edellä kerrottiin siitä, kuinka kallista hoitamista se on, kun ihminen vammautuu esimerkiksi päähänsä, ja aina ei edes hoidolla selvitä, vaan saat- taan käydä niin, että tulee loppuikäisiä invalideja. Kokonaiskansantaloudellisesti ja inhimillisesti ajatellen varmasti tämä asia on erittäin hyvä, ja toivon sille menestystä.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa herra puhemies! Tarkoitukseni oli todella, että polkupyöräilijöille tulee kypäräkäyttöpakko. Täällä eduskunnassa tietysti voidaan päättää siitä, että joko hyväksytään tai ei hyväksytä tätä lakia, mutta voidaan tietysti ajatella ylimenokautta. Tällä hetkellä tilastojen mukaan polkupyöräilijät käyttävät kypärää noin 50-prosenttisesti. Eli se on aika korkea prosentti jo vapaaehtoisesti. Ainut ongelma kypäräkäytössä, jos tämä tulisi pakolliseksi, ovat nuoret eli vastuukysymykset alaikäisten kohdalta, kuinka ne hoidettaisiin, jos tämä laki tulisi voimaan.

Valtioneuvostohan teki 28.8.1997 sellaisen periaatepäätöksen tieliikenteen turvallisuuden parantamiseksi, että asetettiin tavoitteeksi kypärän käytön lisääminen ainakin 50-prosenttisesti vuoteen 2000 mennessä. Eli ministeriö on jo reagoinut tähän asiaan. Niinpä ajattelin asiaa siltä pohjalta, kun eräs lääketieteen ja kirurgian tohtori, dosentti, otti minuun yhteyttä tästä ja sanoi, että hän on niin monta kertaa leikannut juuri

pyöräilyonnettomuuksissa loukkaantuneita henkilöitä, että hänen mielestään useita satoja ihmisiä voitaisiin säästää aivokuolemalta, jos tällainen kypäräpakko saataisiin aikaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys laiksi potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys 19/1998 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 6/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 6. Ensimmäisenä käsitellään asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Puheenvuoroni on tietyllä tavalla kuin jatkokertomus edellisestä käsittelystä, jolloin käytin paikallani puheenvuoron ja korostin eettisen lautakunnan, jota ollaan perustamassa, tehtävää terveydenhuollon priorisoinnin suhteen eli hoidon tärkeysjärjestyksen suhteen, joka käsitykseni mukaan on hiukan irronnut hallitsemattomaksi yhteiskunnassa ja ainakin herättää tiettyjä epäilyksiä.

Toinen asia, joka jäi sanomatta ja jonka sanon nyt, on se, että potilasvahinkojen osalla on ongelmia. Potilasvahinkolautakunta käsittelee esimerkiksi kirurgisissa operaatioissa tehtyjä virheitä, mutta se on äärettömän hankala sikäli potilaalle, joka on tehnyt valituksen, että sellaista lääkäriä, joka antaisi toisen hoitotoimenpiteestä objektiivisen lausunnon, jolta pohjalta asiaa voitaisiin lähteä viemään eteenpäin, on äärettömän vaikea saada. Tiedän sen tällä kertaa kokemuksesta eräässä asiassa, miten vaikeata se on. Ongelma on olemassa. Tosin potilasvahinkoyhdistys sanoo, ettei välttämättä tarvita lainkaan lääkärin lausuntoa, he hoitelevat nämä asiat omilla lääkäreillä, mutta monikin lähtee tietysti alkuun siitä, että saa omalta, maksamaltaan lääkäriltä lähtölausunnon asiaan, onko potilasvahinko tapahtunut vai ei.

En tiedä, onko eettisen lautakunnan asioita tämä asia, mutta halusin samassa yhteydessä tuoda tämän ongelman. Lääkärilainlaissa ei toinen koiria toista koiraa pure, vaikka se on rumasti sanottu ja kohdistettu aikoinaan poliisien keskuuteen. Joka tapauksessa vaikea on saada objektiivista lausuntoa, ja tähän asiaan pitäisi jatkossa kiinnittää potilasturvallisuuden nimissä huomiota.

Ed. Tuolonen: Arvoisa puhemies! Ensimmäisenä ed. Aittoniemelle: Potilasvahinkolautakunta ja sitä koskeva laki tavallaan on irrallisena tästä. Potilasvahinkolautakuntahan on maksanut yhä enemmän potilasvahinkoja, joita on aiheutettu väärästä hoitotoimenpiteestä tai siihen verrattavista asioista, ja siellä on ihan tarkat normit. En usko, että siinä on lääkäreitten välillä mitään skismaa. Se on hyvin selkeä laki, ja sitä on selkeä myös tulkita. Itse asiassa siinä ei oikein paljon ole tulkinnan mahdollisuutta.

Arvoisa puhemies! Sitten tähän lakiin, jossa esitetään todella valtakunnallista eettistä neuvottelukuntaa. Henkilökohtaisesti olen iloinen, että lakiesitys on tässä, koska olen aika paljon kantanut huolta tästä ja itsekin olen tehnyt tästä kirjallisen kysymyksen noin vuosi sitten keuhkolla. Silloin ministeri esitti vastatessaan kirjalliseen kysymykseen, että mahdollisesti tällainen joskus tulaa perustamaan. Nyt tämä on edessä.

Mielestäni tässä on hyvin paljon hyviä asioita. Loppujen lopuksi käytännössä näkee, miten tämä laki tulee toimimaan. Kansainvälisesti ja kansallisella tasolla on viime aikoina noussut esille aiemmin hyväksytyinä pidettyjä hoito- ja tutkimusmenetelmiä ja niitten eettisiä taustoja, mutta niistä ei oikeastaan ole käyty kokonaisvaltaista keskustelua. Tietysti, jos niistä käydään keskustelua, niihin pitäisi myös vastata erilaisilla toimenpiteillä.

Jos terveydenhuoltoa ajatellaan, siellä on valtava määrä eettisiä kysymyksiä ja suurin kysymys tietysti liittyy myös talouteen ja priorisointiin. Mutta seuraavaksi tärkeimmäksi varmasti nousee uusi teknologia, miten sitä käytetään, onko se kaikki ihmisen hyödyksi vai tehdäänkö sillä ihmiskunnalle jotakin korvaamatonta hyllyä. On puhetta keinohedelmöityksestä, ja maailmassahan puhutaan myös siitä, että jos tehdään keskenmenoja keinohedelmöityksen jälkeen, ne tehdään sillä tavalla, että sairaille ihmisille otetaan sikiöltä erilaisia elimiä eikä ole ollut tarkoituskaan, että tästä sikiöstä kasvaa ihminen. Tämä on varmaan rankimmasta päästä oleva

eettinen kysymys, jota varmasti Suomessakin toimikunta joutuu miettimään.

Mitä ihmisen kloonauksella tarkoitetaan, missä se hyväksytään, luulen, että valtakunnallinen toimikunta joutuu myös kommunikoidaan Euroopan unionin tasolla ja kuuntelemaan myös muiden maiden ihmisten tai sanotaan tiedemies-tenkin käsityksiä asioista. Eutanasia on yksi asia, josta paljon Euroopassa puhutaan. Onko se meille suomalaisille sallittua? Mitä sen asian kanssa tehdään?

Minusta lakiesityksessä on hyvää myös se, että tästä toimikunnasta ei tehdä pelkästään ammatti-ihmisten keskustelufoorumia vaan on tarkoitus ottaa mukaan myös terveystieteiden käyttäjiä, ja se on mielestäni hyvä asia.

Valiokunnan kannanotto. Minusta on oikein hyvä, että valiokunta on laajentanut jaostomahdollisuutta, kun tässä esitetään pelkästään lääketieteellisen tutkimuseettisen jaoston perustamista. Mielestäni se olisi vain osa tästä isosta vaikeasta työstä. Hoitoeettiset kysymykset jäisivät ulkopuolelle, ja niistä hoitoeettisistä kysymyksistä tähän esimerkiksi kuntatasolla ja myös eduskunnassa täysistunnoissa ja kyselytunneilla on monet kerrat ollut puhetta. Mitä tarkoittaa, kun hoitoeettisesti priorisoidaan, ketä hoidetaan, ketä jää hoidon ulkopuolelle, kuinka pitkät voivat olla jonot kaihileikkaukseen, nivelleikkaukseen? Näissä kaikissa on myös taloudellinen priorisointi keskustelun aiheena. Mielestäni on oikein hyvä, että valiokunta esittää, että neuvottelukunta voisi myös perustaa muita jaostoja. Silloin hoitoeettinen jaosto nousee varmasti arvoon arvaamattomaan.

Arvoisa puhemies! On myös aika paljon puhuttu siitä, että kun laki nyt tulee voimaan ja tässä maassa on aika paljon kuntatasolla ja sairaanhoitopiireissä eettisiä paikallisia toimikuntia, mikä niiden rooli on. Paikalliset toimikunnat ottavat hyvin selkeästi kantaa jokapäiväisempiin asioihin ja totta kai myös tämän kaltaisiin, mikä tehtävä valtakunnallisella toimikunnalla on. Mutta uskoisin, että nämä asiat ovat niin tärkeitä, että paikallisten toimikuntien ylikävely tai se, että niitä ei tarvittaisi, on varmasti ihan turha pelko.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Eettinen neuvottelukunta pitää todeta hyvänä ajatuksena, ja valiokunta on tehnyt hyvää työtä, kun on esittänyt vähän laajennuksia tähän ajateluun. Tänä päivänä nimittäin Suomessa on hyvin paljon sellaisia ryhmiä, jotka eivät perinteiseen

kuvioon oikein sovi riippuen omasta kulttuuristaan tai uskonnostaan, ja sitten siellä vaaditaan erinäköisiä asioita, jotka eivät välttämättä ole juuri heille ja heidän ajattelulleen sopivia. Siinä mielessä tämän neuvottelukunnan tehtävä on tietysti etsiä muodot, millä tavalla tyydytetään näidenkin ihmisten hoitotarpeet.

Ed. Tulonenkin puuttui sitten tähän toiseen kysymykseen. En tiedä, millä tavalla neuvottelukunta voi puuttua kysymykseen, että meillä ovat monissa sairaaloissa leikkausjonot mahdottomat pitkät, mikä tarkoittaa sitä, että siellähän ulkopuolella olisi potilaita tulossa vaikka miten paljon mutta henkilöstöä vähennetään. Sitten siellä mahdollisesti toimitaan siten, että ympäri vuorokauden ei leikkauksia ainakaan tehdä, viikonloput ovat kokonaan vielä käyttämättä. Jos me satsaisimme ihmisiin, palkkaisimme riittävästi hoitohenkilöstöä — sitä en tiedä, onko meillä riittävästi koulutettuja lääkäreitä, mutta heitä pitäisi kouluttaa — silloin voitaisiin tehdä sillä tavalla, että kaikki laitteet saadaan tehokkaaseen käyttöön. Sairaaloissa on hirveän paljon pitkälle kehitettyjä kalliita koneita, jotka suurimman osan ajasta ovat joutavina. Se on kaikkein järjetömintä. Miksi emme saa niitä käyttöön ja säästäisi siltä puolelta? Meillä ei riitä ihmisten palkkaukseen rahaa.

Siinä mielessä toimikunnan, tai mitä jaostoa tässä tuleekin, tehtävänä olisi käydä se arvokustelu, jotta satsaisimme ihmisiin, jolloin yhtä hoitotoimenpidettä kohti saadaan hinta alenemaan, jolloin ei tarvitsisi ihmisen, joka odottaa jonossa siellä hännillä, lähteä Englantiin tai mihin hyvänsä leikkauksiin.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa puhemies! Potilaslakiin todella esitetään säännös terveydenhuollon eettisestä neuvottelukunnasta, ja tämä neuvottelukunta ei ole valvova eikä päättävä elin vaan yleistä keskustelua periaatteellisella tasolla käyvä arvovaltainen, monipuolinen toimielin. Siinä mielessä kaikki kysymykset hoidon priorisoinnista jne. kuuluvat tämän neuvottelukunnan piiriin. Me sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnassa katsomme, että tällaisen toimielimen tarve on kasvanut viime vuosina erityisesti sekä kansainvälisistä että kotimaisista velvoitteista, ja näitä kansainvälisiä velvoitteita tulee ennen kaikkea genetiikan ja biotekniikan nopeasta kehityksestä ja myös lääketieteen yleisestä nopeasta kehityksestä. Monissa Euroopan maissa todella tällainen elin on jo pitkään toiminut.

Arvoisa puhemies! Hoitoetiikka nousi todella lääketieteellisen tutkimuksen rinnalla vahvasti esille. Siksi sosiaali- ja terveysvaliokunta esittikin lausuman, jonka toivon mukaan eduskunta hyväksyy: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että neuvottelukunnasta annettavassa asetuksessa selkeästi mainitaan, että neuvottelukunnan tehtävänä on myös hoitoeettisten kysymysten käsittely.”

Esimerkiksi vanhusten hoidon laatu on puhuttanut viime aikoina eikä suotta. Myös tällaisissa kysymyksissä valtakunnallinen keskustelu vie asiaa eteenpäin ja uskoisin positiivisella tavalla.

Jos arvoisa puhemies vielä sallii, mainitsen toisen tarpeen, joka tähän jäi, jota ei valiokunta nyt tyystin ratkaissut. Se oli se, että toivottiin, että palvelujen käyttäjillä, erityisesti vammaisia henkilöitä ajatellen, olisi voinut olla myös oma jaos. Sitä näkökulmaa korostimme kuitenkin lausunnossa, ja toivon mukaan tässä eettisessä työssä se huomioidaan.

Ed. K u o p p a : Herra puhemies! Eettinen neuvottelukunta on tarpeellinen — siitä ollaan varmasti hyvin yksimielisiä — ja neuvottelukunnan työ tulee varmasti merkitsemään uusia ajatuksia ja näkökulmiakin tähän asiaan, mutta kaikkein keskeisintä on tiettenkin se, että neuvottelukunta voisi estää sen, ettei päällimmäiseksi nousisi tällainen kamreerietiikka, joka on valitettavasti nyt myöskin terveydenhoidossa noussut. Aivan juuri julkaistun tutkimuksen mukaan rikkaat saavat yksityispotilaina nyt etuoikeuksia ja pääsevät ohi jonojen, kun taas esimerkiksi terveyskeskuslääkäreiden läheteen saava joutuu jonottamaan sinne leikkausjonon hännille. Tämä on aika huolestuttava piirre, että kamreerietiikka nousee päällimmäiseksi.

Haluaisin todeta vielä, kun on puhuttu jaostoista, että jaostothan sisältävät asetusluonnokseen, joka oli meillä nähtävillä valiokunnassa. Toivottavasti tämä asetusluonnos tulee sen mukaisena myös vahvistettua, mitä valiokunta edellytti, että hoitoeettinen jaosto myös perustettaisiin, mutta asetusluonnos mahdollistaa myöskin muunlaisten jaostojen perustamisen. Siinä mielessä olisi tietenkin tärkeätä, että ministeriö kuuntelisi sitä, mitä eduskunta tästä sanoo.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Silloin kun asia oli lähetekeskustelussa, puhuttiin voimakkaasti lääkäreiden vaitiolovelvollisuudesta. Luonnollisesti siinä oli eräs hiv-tapaus silloin pohjana keskusteluun. En löytänyt mietinnöstä mitään kantaa tähän asiaan. Kai se sitten tulee jossakin myöhemmin huomioitua, mutta olisin toivonut, että tähän olisi ollut mietinnössä jokin lausunto.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa keskustelussa hyväksytään keskustelutta 2 a § ja 1 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta

Hallituksen esitys 23/1998 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 2/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

6) Hallituksen esitys laiksi merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

Hallituksen esitys 36/1998 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 2/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 21.01.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen